

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Opinnäytetyö

”Askel kohti itsenäistä elämää”

Tilda Saarinen & Tiina Lehtonen

2012 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Otaniemi

”Askel kohti itsenäistä elämää”

Toimintakeskeinen opinnäytetyö Karhukallion lastenkodin 15 - 17-
vuotiaille itsenäistyville nuorille

Tiina Lehtonen
Tilda Saarinen
Sosiaalialan koulutushjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2012

Tiina Lehtonen
Tilda Saarinen

”Askel kohti itsenäistä elämää” Toimintakeskeinen opinnäytetyö Karhukallion lastenkodin 15 - 17-vuotiaille itsenäistyville nuorille

Vuosi 2012 Sivumäärä 54

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää sijaishuollossa asuvien nuorten itsenäistymisen tukemista. Opinnäytetyömme on toimintakeskeinen ja tuen tarpeen selvittämisen lisäksi, järjestimme itsenäisyyttä tukevaa toimintaa Karhukallion lastenkodin 15 - 17-vuotiaille nuorille. Tavoitteenamme oli yhdistää kolme eri näkökulmaa sijaishuollossa itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta: tutkittavien nuorten-, jälkihuollon työntekijöiden- sekä jälkihuollon piiriin kuuluvien jo itsenäistyneiden nuorten näkökulma. Selvitimme tuen tarvetta haastatteleamalla työntekijöitä ja jo itsenäistyneitä nuoria sekä arvioimalla ja keräämällä palautetta tutkimukseen osallistuvilta nuorilta. Yleisenä koko projektia koskevana tavoitteena oli nuorten itsetunnon ja identiteetin vahvistaminen.

Toiminnallisessa osassa työskentelimme viiden 15 -17-vuotiaan nuoren kanssa. Toiminta jaettiin kolmeen osaan: valmiudet tiedonhakuun, liikunta osana terveellistä elämää sekä itsetunnon ja identiteetin vahvistaminen. Toiminta toteutettiin kesä-syyskuussa 2012 Espoon Karhukallion lastenkodin tiloissa sekä vierailemalla nuorten toivomissa tutustumiskohteissa.

Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään sijaishuoltoa, jälkihuoltoa, nuoren itsenäistymistä, liikunnan merkitystä hyvinvoinnin edistäjänä sekä itsetunnon ja identiteetin kehittymistä.

Aineistonkeruu tapahtui haastatteleamalla kolmea jälkihuollon työntekijää ryhmähaastatteluna puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä sekä kahta jälkihuollon piiriin kuuluvaa nuorta yksilöhaastatteluilla. Toimintaan osallistuneilta nuorilta keräsimme palautetta arviointilomakkeella, jatkuvalla havainnoimisella ja suullisen palautteen muodossa.

Toimintakeskeisen osan suurimmat haasteet olivat nuorten osallistaminen, aikataulutus ja tiedonkulku. Haasteena oli myös nuorten itsenäisyyden puute, sillä vastuu nuorten osallistumisesta oli pääsääntöisesti lastenkodin ohjaajilla. Saimme nuorilta hyviä kehitysehdotuksia vastaavan toiminnan järjestämiseen. Suurin osa nuorista oli sitä mieltä, että itsenäistymistä tukeva toiminta sijaishuollon aikana olisi tarpeellista, vaikkakin hyvin yksilöllistä. Haastattelut toteutuivat suunnitelmien mukaisesti. Haastatteluissa selvitettiin järjestämämme toiminnan tarpeellisuutta myös jatkossa ja saimme opinnäytetyöhömmme erilaisia näkökulmia. Koimme, että opinnäytetyömme olisi ollut kehittyneempi joustavammalla ja pidemmällä aikataululla sekä strukturoidummalla suunnitelmalla.

Asiasanat: Itsenäistyvä nuori, sijaishuolto, jälkihuolto, nuoren tukeminen, itsetunto ja identiteetti

Tiina Lehtonen
Tilda Saarinen

“A step towards independent life” - An action research based thesis on 15-17-year-olds living in Karhukallio children’s home

Year	2012	Pages	54
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to examine how to support independence among the young living in foster care. Our thesis was executed by using action research method, and in addition to investigating the need for support, we organized activities to reinforce the skills that are needed in self-reliant life for 15-17 - year-old youths living in Karhukallio children’s home. Our objective was to combine three different perspectives of the needs for support for the young that are trying to gain independence from foster care; the perspective of the young living in foster care, the perspective of employees working in the aftercare process, and the perspective of the independently living young people in aftercare. The need for support was studied by interviewing the employees and the independent young people, as well as assessing and collecting feedback from the participating young. A general goal for the project was also to reinforce the self-esteem and identity of the young people.

In the action part of our study we worked with five 15-17 year old adolescents. The action was divided into three different sections: the resources for information retrieval, exercise as a part of a healthy life, and strengthening identity and self-esteem. The action was carried out between June and September of 2012 in the premises of Karhukallio children’s home, and through visiting locations the young people were interested in.

The theoretical framework of our thesis discusses foster care, aftercare, the process of gaining independence, and the importance of exercise as a means to improve well-being, as well as the development of self-esteem and identity.

The collection of research data was conducted by interviewing the employees working in aftercare as a group using a semi-structured interviewing method. The young people in the aftercare process were interviewed individually. The data from the young participating in the activities was collected by using evaluation forms, constant observation and verbal feedback.

The most significant challenges of the action part were participating the young, scheduling, and the flow of information. An additional challenge was the lack of independence among the young, because the responsibility of participation was mainly on the instructors of the children’s home. We received improvement suggestions from the young for organizing similar activities in the future. The majority of the young felt that activity supporting the independence during foster care is essential, though the need varies from one individual to another. The interviews were conducted as planned. The need for similar future activity was investigated in the interviews, and we also received different points of view for our thesis. We felt that our thesis would have been more advanced if we had had a longer and more flexible schedule as well a more structured plan.

Keywords: a young person gaining independence, foster care, aftercare, supporting a young person, self-esteem and identity

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	7
	2.1 Sijaishuolto ja nuoren tukeminen	7
	2.2 Nuoren itsenäistyminen kehitysvaiheena.....	10
3	Projektin toteuttaminen ja arviointi.....	13
	3.1 Toiminnan lähtökohdat	14
	3.2 Toiminnan toteutus	18
	3.3 Aineistonkeruun menetelmät.....	24
	3.4 Haastattelut	25
	3.5 Toiminnan arviointi	29
4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	33
5	Pohdinta ja kehittämissuhteet	36
	Lähteet	41
	Liitteet	44
	Liite 1 Tutkimuslupa	44
	Liite 2 Kysely - Itsenäistyvän nuoren tukeminen	45
	Liite 3 Huoltajan suostumuslomake.....	47
	Liite 4 Itsenäistyvän nuoren roolikartta.....	49
	Liite 5 Itsenäistyneiden nuorten haastattelukysymykset.....	50
	Liite 6 Jälkihuollon työntekijöiden haastattelukysymykset.....	51
	Liite 7 Toiminnanarviointilomake nuorille.....	52

1 Johdanto

Teimme toimintakeskeisen opinnäytetyön, jonka aiheena oli sijaishuollossa asuvan nuoren itsenäistymisen tukeminen sekä tuen tarpeen selvittäminen. Järjestimme Karhukallion lastenkodin pitkäaikaissijoitetuille 15 - 17-vuotiaille nuorille toimintaa, jonka tarkoituksena oli antaa heille valmiuksia itsenäiseen elämään ja tiedonhakemiseen. Tarkoituksenamme oli tukea nuoria ennen sijaishuollosta pois muuttamista ja käydä läpi yhdessä nuorten kanssa heille oleellisia asioita itsenäistymisen kannalta. Olemme molemmat työskennelleet Karhukallion lastenkodissa vuodesta 2009 lähtien. Työskennellessämme ohjaajina itsenäistyvien nuorten kanssa, huomasimme nuorten kaipaavan tukea ja ohjausta muun muassa työhaussa, talouden hoitamisessa, asunnon- ja opiskelupaikan haussa ja niin edelleen. Koemme tämän opinnäytetyön henkilökohtaiseksi projektiksi, sillä toimintaympäristönämme toimiva Karhukallion lastenkoti sekä tutkittavat nuoret ovat meille entuudestaan tuttuja. Tämän vuoksi opinnäytetyömme on kirjoitettu me-muodossa. Vilkan ja Airaksisen (2004: 17) mukaan, työelämästä saatu opinnäytetyöaihe tukee myös ammatillista kasvua.

Jaoin toiminnan kolmeen osaan: valmiuksien antaminen, liikunta osana terveellistä elämää sekä itsetunnon ja identiteetin vahvistaminen. Ensimmäinen osa keskittyi valmiuksien antamiseen ja tiedonhakuun internetin kautta. Toisessa osassa tutustutimme nuoria liikuntaan kuntosali- ja ryhmäliikuntavierailujen kautta. Viimeisessä osassa kannustamme nuoria pohtimaan omia vahvuuksia ja tulevaisuuden suunnitelmiaan. Teimme jokaiseen osaan omat tavoitteet, toteutuksen ja sitä vastaavan arvioinnin. Projekti toteutettiin heinä-syyskuussa 2012. Haimme projektiimme kolme eri näkökulmaa sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta. Haastattelimme kahta Karhukallion lastenkodista pois muuttanutta nuorta ja kolmea jälkihuollon työntekijää. Toimintaan osallistuneet viisi nuorta toivat kolmannen näkökulman projektiimme. Suunnittelimme vievämme nuoret yhdestä kolmeen työpaikkatutustumiseen ja yhteen asunonäyttöön syksyn aikana, mutta yksikään suunnitelluista vierailuista ei toteutunut. Olemme pohtineet raportissamme syitä miksi toiminta ei mennyt suunnitelman mukaisesti ja samalla miettineet, miten ja miksi tavoitteet muuttuivat prosessin aikana. Opinnäytetyömme on toimintakeskeinen. Keskeiset käsitteemme ovat sijaishuolto, itsenäistyminen, identiteetin vahvistaminen, liikunta ja jälkihuolto.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Teoreettinen viitekehys toimii projektimme toiminnan pohjana. Esittelemme Karhukallion lastenkotia toimintaympäristönä ja käymme läpi sijaishuollon ja jälkihuollon käsitteitä. Kartoitamme nuoren identiteetin kehittymistä ja itsetunnon merkitystä nuoren itsenäistymisen kannalta. Käymme läpi nuoruuteen kuuluvia kehitysvaiheita osana itsenäistymistä. Kerromme myös liikunnan positiivisista vaikutuksista itsenäistyvän nuoren elämässä.

2.1 Sijaishuolto ja nuoren tukeminen

”Sijaishuollon päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään, omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen verkosto tukenaan - ja joka tarvittaessa hakeutuu normaalin sosiaalityön tuen piiriin” (Laaksonen 2004: 10). Järjestämme 15 - 17-vuotiaille nuorille itsenäistymistä tukevaa toimintaa, jonka toteutamme kolmessa osassa, ensin jokaisen nuoren kanssa henkilökohtaisesti työskennellen ja lopuksi ryhmässä. Koska tunnemme kohderyhmän nuoret jo entuudestaan, kannustimme kaikkia nuoria osallistumaan jokaiseen järjestettävään osaan, mutta nuoret saavat itse päättää osallistumisestaan toiminnan eri vaiheisiin. Saimme opinnäytetyötä ohjaavalta opettajaltamme idean käydä tutustumassa erilaisiin työpaikkoihin yhdessä nuorten kanssa. Työpaikkavierailuiden tarkoituksena on, että saisimme lisää tietoa siitä, mitä nuorelta työnhakijalta odotetaan. Tutustumisia on tarkoitus järjestää yhdestä kolmeen. Selvitimme jo toiminnan alussa, minkälaisiin työpaikkoihin nuorilla olisi ollut mahdollisesti kiinnostusta tutustua. Ennen varsinaista toimintaa, jokaisen nuoren huoltajalta pyydettiin kirjallinen lupa nuoren osallistumiseen (Liite 3).

Projektin toimintaympäristönä toimi Karhukallion lastenkoti. Karhukallion lastenkoti on 21-paikkainen lastensuojelulaitos espoolaisille 7-18-vuotiaille lapsille ja nuorille, jotka eivät sillä hetkellä voi jatkaa asumistaan kotona. Karhukalliossa on kolme 7-paikkaista kotiryhmää: Kontio, Nalle ja Otso. Kotiryhmä on kodinomainen osasto seitsemälle pitkäaikaissijoitetulle nuorelle, jossa nuorilla on omat huoneet. Yhteisiin tiloihin kuuluu olohuone, keittiö, suihkutilat ja sauna. Talossa on myös kaksi harjoitteluasuntoa, jotka on tarkoitettu 17-vuotiaille itsenäistä elämää opetteleville nuorille. Karhukallioon tullaan pääsääntöisesti vastaanottokodin kautta, jossa tehdään arviointi nuoren tai lapsen jatkosijoituksesta, mutta kriisitapauksissa myös suoraan kotoa. Karhukallioon sijoitetut lapset ovat pitkäaikaissijoitettuja. Lasten kanssa pyritään elämään mahdollisimman kodinomaista, normaalia ja turvallista arki-elämää. Lapsen omaa verkostoa pyritään

tukemaan mahdollisuuksien mukaan. Lapset käyvät usein samaa koulua ja harrastavat samaa harrastusta kuin ennen sijoitusta. Lapset näkevät myös kavereitaan ja perhettään sovitus. Lasten kanssa tehdään viikoittain ohjaajan kanssa kirjallinen viikkosuunnitelma, johon merkitään kaikki nuorelle tärkeät tapahtumat ja sovitut menot tulevalle viikolle. Kun lapsi tai nuori sijoitetaan Karhukallioon, lapselle nimetään kaksi omaohjaajaa ja laaditaan henkilökohtainen hoitosuunnitelma. Tavoitteena on paitsi tukea sijoitettua lasta ja lapsen perhettä, myös tukea ja opettaa lapselle arjen hallintaa. Karhukallion ohjaajien yhteisinä työtä ohjaavina keskeisinä arvoina ovat ammatillisuus, avoimuus ja ilo. Karhukallio tekee yhteistyötä talon oman sairaanhoitajan, toimintaterapeutin ja perhetyöntekijän kanssa. Lisäksi lasten asioita hoidetaan jatkuvassa yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden ja koulujen kanssa. (Sosiaali- ja terveystieteet 2011.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. ”Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalilautakunnan huostaan ottama lapsi. Lapsen sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla.” (Pösö, 2004: 202.) Saastamoinen (2010: 1) toteaa, että sijaishuollossa tai sen aikana on huolehdittava lapsen erityisten oikeuksien toteutumisesta, jonka vuoksi muun muassa lapsen sijoituspaikan valinta pitää arvioida ja perustella hallinto-oikeudelle niin huostaanottohakemuksessa kuin huostaanottopäätöksessäänkin. Sijaishuollossa pyritään tukemaan lasten läheisten ihmisten suhdeverkon rakentumista tai toimintaa. Näin toiminta kohdistuu arjen, sosiaalisten suhteiden ja toiminnan sekä yksilön identiteetin tasoille. Sijaishuollon tulee järjestää lapsen edun mukainen, tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö ja -olosuhteet, mutta lisäksi myös taata lapsen fyysinen ja psyykinen turvallisuus. (Saastamoinen 2010: 1 - 2.) Sijoitettujen lasten pääasiallisten kokemusten tulee kertoa siitä, että laitos on antanut heidän elämälleen jotakin myönteistä, jota he eivät olisi muualla asumalla saaneet. Pösö (2004: 210 - 211) toteaa Bullockiin (2001: 264 - 265) viitaten, että lasten tulisi saada selviä välineellisiä taitoja esimerkiksi arkielämän taidoista laitossijoituksensa aikana ja kokea, että henkilökunta pitää heistä huolta. Lisäksi laitoksen pitäisi vastata lasten tarpeisiin. (Bullock 2001: 264 - 265, Pösön 2004: 210 - 2011 mukaan.)

Sijaishuollon aikana nuoren hoito- ja kasvatustarpeisiin tulee helposti katkoksia ja vaihtuvia aikuisia. Omahoitajasuhde päättyy viimeistään lapsen lähtiessä sijaishuollosta eikä nuoren oma sosiaalinen tukiverkko välttämättä tue itsenäistyvää nuorta riittävästi. Psyykkisen kehityksen haasteiden lisäksi nuorelta saattaa olla hukassa myös monet tavalliseen arkeen liittyvät asiat, esimerkiksi miten saada rahat riittämään tai miten hakeutua kouluun tai työelämään. Itsenäistyminen on psykologinen kehitysvaihe joka nuoren on käytävä läpi itse, mutta jossa tarvitaan taustatueksi tuttuja ja turvallisia aikuisia, joilta tarvittaessa pyytää

apua tai saada kannustusta. Sijaishuollosta lähtevä nuori kaipaa tunnetta siitä, että hänen asioistaan ja hyvinvoinnistaan ollaan edelleen kiinnostuneita. Laitostumisen jälkeen, nuori tarvitsee aikaa ja tukea opetellakseen uuden itsenäisen elämän pelisäännöt. Nuorella on luontainen tarve kehittyä itsenäiseksi aikuiseksi, mutta sijaishuollosta lähtevällä nuorella on suurentunut riski jättäytyä koulutuksesta ja työelämästä, ja lopulta pikkuhiljaa syrjäytyä yhteiskunnasta. Mikäli nuoren toivoa ja tulevaisuuden näkymiä vahvistetaan ja tuetaan, tuetaan samalla nuoren mahdollisuuksia löytää oma paikkansa ja ottaa omat resurssinsa kokonaisvaltaisesti käyttöön. (Laaksonen 2004: 11.)

Niemelän (2005) mukaan, sijaishuollossa olevilta nuorilta odotetaan paljon enemmän itsenäisyyttä 18-vuotiaana kuin omilta lapsilta ja moni omilleen siirtynyt nuori kokee olevansa yksinäinen. Nuoren saattaminen omille jaloilleen vaatii monessa suhteessa uudenlaista ajattelua ja järjestelyä. Jokainen aikuistuva nuori tarvitsee läheisten antamaa turvaa ja pohjaa, josta irtautua ja ponnistaa, ja johon voi välillä palata tankkaamaan voimia. (Niemelä 2005: 71.) ”Onnistuneen sijaishuollon edellytyksenä on onnistunut jälkihuolto” (Heinjoki ym. 2005: 43). Jälkihuollossa määritetään nuorelle oma nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja tarvittaessa myös sosiaaliohjaaja. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on yhdessä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa kartoittaa nuoren tarpeisiin vastaava ja parhaimmalla mahdollisella tavalla tukeva palvelukokonaisuus, joka kirjataan nuoren jälkihuoltosuunnitelmaksi. Jälkihuolto suunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja nuoren henkilökohtaiset tavoitteet. Jälkihuoltosuunnitelmaa tehdessä on tärkeää keskustella erikseen sekä nuoren omista tarpeista ja vastaavasti neuvotella myös vanhempien tai muiden nuorta ohjanneiden kanssa nuoren tuen tarpeesta. Jälkihuollon tarkoituksena on auttaa nuoren irtautumisessa sijaishuollosta ja tukea nuoren itsenäistymistä. Nuorelle on järjestettävissä mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jotka on perusteltava yksilöllisellä jälkihuoltotarpeella. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta. Itsenäistyvää nuorta on kuitenkin tuettava tämän jälkeenkin, tarvittaessa ohjaamalla käyttämään muita kunnan järjestämiä yleisiä palveluja, tukitoimia ja etuusjärjestelmiä. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Sijaishuollon päättymisen jälkeen, sosiaalilautakunnan on aina järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuolto tukemalla sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, sekä hänen vanhempiaan tai huoltajiaan. Sosiaalilautakunnan vastuulla on, sen lisäksi mitä sosiaalihuoltolaissa säädetään, tarvittaessa:

- 1) järjestettävä tukihenkilö tai -perhe sekä riittävät terapiapalvelut

- 2) tuettava lasta tai nuorta koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa ja muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä, taloudellista ja muuta tukea antamalla; sekä
- 3) järjestettävä loma- ja virkistystoimintaa. (Lastensuojeluasetus: 139/1990, 13§)

Nuori voi halutessaan kieltäytyä jälkihuoltopalveluista, mutta hän voi hakea palveluja uudelleen siihen saakka kunnes täyttää 21 vuotta. ”Jälkihuollosta pitäisi puhua lapsen kanssa hänen ikäänsä ja tilanteeseensa soveltuvalla tavalla koko hänen sijoituksensa ajan.” Itsenäistyvälle nuorelle tulee selvittää, mitkä ovat hänen oikeutensa ja milloin hän on sijaishuollon asiakas ja milloin jälkihuollon asiakas. Lisäksi jälkihuollonmäärittely tulisi tehdä nuorelle ymmärrettävällä kielellä ja selvittää, että se on muutakin kuin pelkkää taloudellista tukea. Ennen nuoren poismuuttoa sijaishuollosta, sovitaan mitä tukitoimenpiteitä nuori saa jälkihuoltona. (Laaksonen 2004: 12 - 13, 24.)

Laaksonen (2004: 7) kertoo, että tutkimus- ja tilastotietoa jälkihuollosta on varsin vähän ja jälkihuoltoa vaivaavat epäyhtenäiset ja vaihtelevat toimintakäytännöt. Oma kokemuksemme oli aluksi hyvin samanlainen ja saimme työskennellessämme lastenkodissa sellaisen kuvan, että jälkihuollon käytännössä toteutuva tuen määrä on itsenäistyvälle nuorelle liian vähäistä. Haastattelimme kolmea jälkihuollon työntekijää saadaksemme jälkihuollon näkökulman itsenäistyvien nuorten tuen tarpeesta ja jälkihuollon toiminnasta.

2.2 Nuoren itsenäistyminen kehitysvaiheena

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen identiteettiä muokkaavaan kehitysvaiheeseen. Nämä kehitysvaiheet voidaan jakaa kolmeksi eri kriisiksi: ihmissuhdekriisi 12 - 16-vuotiaana, identiteetikriisi 16 - 19-vuotiaana ja ideologinen kriisi 19 - 25-vuotiaana. Kullakin kriisillä on omat kehityshaasteensa, joita käsitellessään ja niistä selviytyessään, nuoren oma henkilökohtainen identiteetti vahvistuu ja jatkaa muovautumistaan aikuisiän kriiseissä. Erik H. Eriksonin kehittelemän psykososiaalisen kriisiteorian mukaan, ihminen käy elämässään läpi kahdeksan eri kehitysvaihetta eli kriisiä. Jokainen kohtaa kriisit ja selviää niistä, olennaista ovat hallintakeinot ja kriisin käsittelytavat. Mikäli kriisi jää käsittelemättä ja läpi käymättä, ongelmat heijastuvat myöhempisiin elämänvaiheisiin. Nuoruusiän kriisi on identiteetin saavuttamisen - roolien hajaannuksen kriisi. Yleensä tämän kriisin aikana nuoren minuus eheytyy ja hän pystyy hahmottamaan ajan kulun. Nuori pystyy peilaamaan omaa elämänhistoriaansa, siihen kuuluvan menneisyyden ja toisaalta myös tulevaisuuden mahdollisuudet. Identiteetin saavuttamiseen kuuluu pysyvyyden tunne minuudesta. Identiteettiä muovaa kodista irtautuminen, ystävyys- ja parisuhteet, uranvalinta ja koulutustiet. Niiden kautta selkiytyvät myös nuoren maailmankuva ja arvot. Nuoren on tässä vaiheessa sopeuduttava moneen muutokseen ja roolien hajaannus uhkaa niitä nuoria, joiden

on vaikea löytää paikkansa yhteiskunnassa tai ovat epävarmoja itsestään. (Vilkko-Riihelä 2003: 249 - 250, 255.)

Itsenäistymisen tavoitteena on, että nuoresta kasvaa itsenäisesti elämäänsä hallitseva, hyvinvoiva ja elämänvaiheissaan selviävä ihminen. Itsenäinen aikuinen kokee hyvin pitkälti olevansa oman elämänsä ja valintojensa subjekti. Itsenäiseen elämään liittyy myös arjen hallinta ja normaaleista arjen asioista huolehtiminen. Arjen hallinta ei ole pelkästään sitä, kuinka hyvin nuori osaa hyödyntää opittuja taitoja käytännössä. Se on omaan elämään ja lähiympäristöön vaikuttamista omilla tiedoilla ja taidoilla, sekä niiden osaamisen kartuttamista. Arjen hallinnassa keskeistä on varsinaisen osaamisen lisäksi, myös tiedonhankinnan ja -käsittelyn taidot sekä vuorovaikutustaidot. Kartoittamalla omaa osaamista, kokeilemalla omia taitoja ja havainnoimalla omaa toimintaa, yksilö voi ohjaajan avulla tehdä näkyväksi omaa arjen hallinnan tasoaan. (Kivelä & Lempinen 2010: 11.)

Identiteetillä tarkoitetaan minuutta, itsestä luotua eheää kuvaa. Ihmisellä on tarve tuntea olevansa sama ihminen muuttuvissa tilanteissa ja erilaisista rooleista huolimatta. Identiteetin jäsentyessä, nuori kokee menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkuvaksi kokonaisuudeksi. Ympäristöön ja yhteiskuntaan jäsentymistä auttavat nuorelle tärkeät ja jatkuvat ihmissuhteet, arvot, historian, kulttuurin ja oman asuin ympäristön tunteminen. Selkeä ja jäsentynyt identiteetti tuottaa tasapainon ja hyvinvoinnin kokemuksia. Kehitysvaiheen vaarana pidetään epäselvää, hajanaista identiteettiä. Tällaisessa tilanteessa nuori saattaa kokea olevan kykenemätön ottamaan vastaan yhteiskunnan tarjoamia uusia rooleja ja aikuisuutta. Identiteetin etsimiseen kuuluu erilaiset kokeilut, roolit ja toimintamallit. Nuori tasapainoilee omien tavoitteiden ja unelmien sekä sosiaalisten odotusten ja ympäristön rajoitusten välissä. (Himberg ym. 2006: 98 - 99.)

Nuori peilaa kehittyvää identiteettiään vanhempiensa arvoihin, rooleihin ja toimintamalleihin. Nuori joutuu valitsemaan missä asioissa hän on samaa mieltä vanhempiensa kanssa, missä taas haluaa olla eri mieltä. Myös yhteiskunta asettaa nuorelle identiteetin kehittymiseen liittyviä tavoitteita, joita ovat koulun päättäminen, ammatin hankkiminen, työelämään siirtyminen ja asevelvollisuuden suorittaminen. Niissä nuori laajentaa koko elämänpiiriään ja saa erilaista sosiaalista palautetta valinnoistaan. Nuoren kiinnostus tulevaisuutta kohtaan ja sitä kautta ajattelun kehittyminen, on nuoren identiteetin kehittymisen kannalta tärkeä kehitystehtävä, joka suuntaa ja ohjaa tulevaisuudenvaihtoja. (Himberg ym. 2006: 108 - 109.)

Itsetunto on ihmisen käsitys itsestään, tervettä itsetuottamusta ja itsensä arvostamista. Itsetuntoa voidaan pitää hyvänä silloin, kun ihminen näkee minäkuvassaan enemmän positiivisia ominaisuuksia ja huonona silloin kun negatiiviset piirteet ovat voittolla. Hyvän itsetunnon omaavan ihmisen käsitys itsestä on kuitenkin totuudenmukainen, hyvien puolien lisäksi hän havaitsee ja tietää realistisesti myös omat heikkoudet ja huonot puolet. Itsetuntoon kuuluu oman elämän näkemistä arvokkaana ja ainutkertaisena ilman, että sitä tarvitsee erityisin onnistumisin tai suorituksin osoittaa. Itsetunto on myös kykyä arvostaa muita ihmisiä, kykyä antaa arvoa toisten mielipiteille ja osaamiselle. Itsetuntoon kuuluu olennaisena myös kyky ottaa vastaan ja käsitellä pettymyksiä ja epäonnistumisia. (Keltikangas-Järvinen 2010: 17 - 20.)

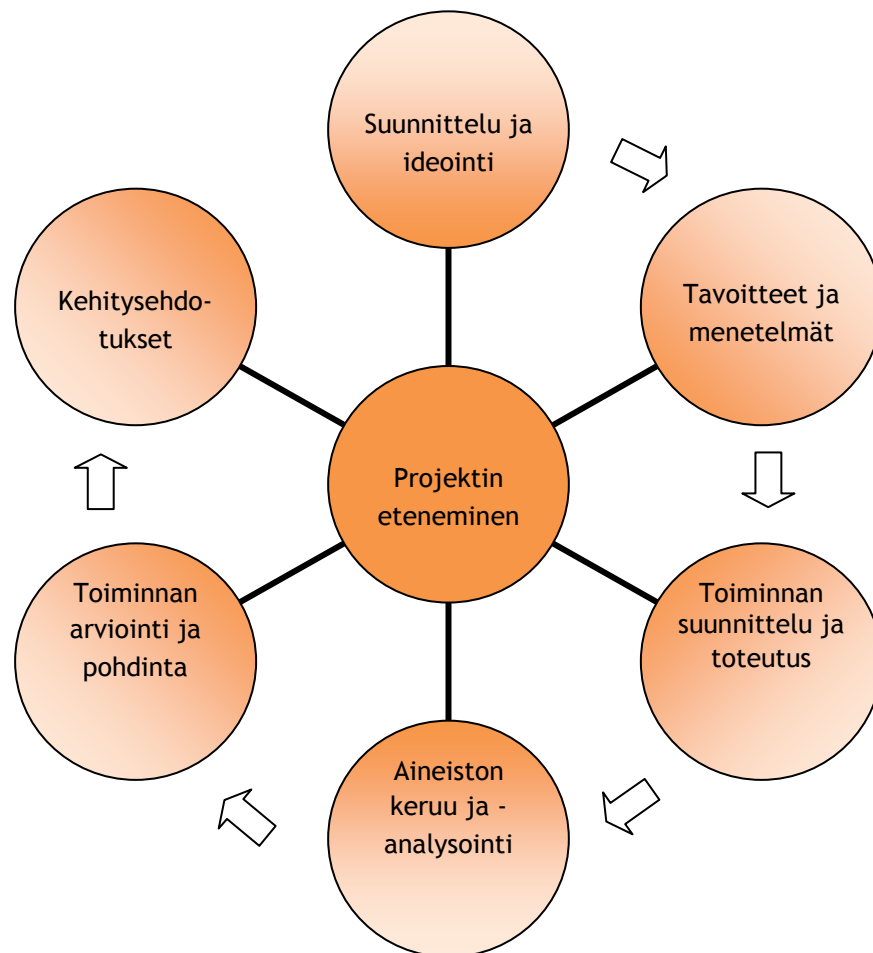
Itsetuntoon voidaan vaikuttaa ja sitä voidaan vahvistaa sekä tukea monilla sellaisilla tekijöillä, jotka eivät varsinaisesti ole itsetuntoa. Tällaisista asioista yksi tärkeimpiä on ihmisen sisäinen hallinnan tunne. Hallinnan tunteella tarkoitetaan sitä, että ihminen kokee elämänsä olevan hallinnassa ja ennen kaikkea, että hän voi mielestään päätöksillä, ratkaisuilla ja toimenpiteillä vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä. Hyvä sisäinen hallinnan tunne näkyy vahvana itsetuottamuksena. Hallinnan tunteen puuttuminen näkyy siten, että ihminen kokee elämänsä olevan kiinni sattumasta, tai että muut säätelevät ja päättävät asioista hänen puolestaan. Jos ihminen kokee muiden jatkuvasti tekevän häntä koskevat päätökset, se vaikuttaa itsetuottamuksen alenemisena. Hallinnan tunteen puuttuminen näkyy ihmisen käytöksessä usein niin, ettei ihminen yritäkään ottaa hallintaa, eikä ennen kaikkea vastuuta omasta elämästään. (Keltikangas-Järvinen 2010: 227 - 228.)

Liikunta tukee monin tavoin hyvinvointia ja mitä suurempi innostus liikuntaan on, sitä enemmän liikuntaa harrastetaan. Liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten kasvuun, kehitykseen, oppimiseen, terveyteen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.) Sosiaalinen tuki on merkittävä liikunnan aloittamisessa ja tärkeä siinä pysymiseen vaikuttava tekijä. Ojanen (Svennevig, Nyman & Halme 2001) toteaa, että kun hyvinvoiva ihminen kokee voimakasta stressiä, kehossa tapahtuu voimakkaita hormonaalisia muutoksia, mutta ne palautuvat yleensä nopeasti ennalleen. Tällaista kehon vahvuutta voidaan lisätä aerobisen liikunnan avulla. (Ojanen ym. 2001: 104 - 105.)

Liikunnasta haetaan paljon muutakin kuin fyysistä terveyttä ja hyvinvointia. Yksilön omat henkilökohtaiset tavoitteet yhdistyvät valittuun liikuntamuotoon, esimerkiksi filosofisuuteen taipuva henkilö valitsee lajikseen vaikkapa joogan ja samalla tavalla nyrkkeily vastaa jonkun henkilön tavoitteita ja asenteita. Uskotaan jopa, että tietyn lajin harrastaminen vaikuttaa

henkilön persoonallisuuteen. Tavallisen kansalaisen tavoitteellisessa liikunnassa huonoa on se, että pakonomaisuus ja tuloskeskeisyys voivat heikentää liikunnan tuottamia hyvinvointivaikutuksia. (Ojanen ym. 2001: 109, 123 - 124, 127.) Lapsuudessa ja nuoruudessa voidaan luoda pohja elinikäiselle liikunnan harrastamiselle, terveille elintavoille ja sosiaalisille vuorovaikutussuhteille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

3 Projektin toteuttaminen ja arviointi

Kaavio 1. Projektin eteneminen

Projektin toteuttaminen alkaa toiminnan lähtökohtien määrittelyllä ja alkuperäisen suunnitelman esittelyllä. Avaamme toiminnallisen opinnäytetyön kriteerejä ja kerromme omista toiminnallisista menetelmistämme. Kerromme toiminnan toteutumisesta tarkasti.

Perustelemme samalla toimintaamme ja pohdimme miten toiminta onnistui. Teemme jatkuvaa vertailua, kuinka alkuperäinen suunnitelma muuttui toiminnan edetessä. Kerromme aineiston keruun menetelmistä ja toteutuksesta. Toiminnan arvioinnissa pohditaan toiminnan ja haastatteluiden onnistumista. Haastatteluja arvioimme oman havainnoinnin ja toteutumisen perusteella. Järjestettyä toimintaa arvioimme nuorilta saadun kirjallisen arviointilomakkeen kautta. Avaamme arviointilomakkeen kysymyksiä ja käymme läpi kysymys kerrallaan nuorten vastauksia. Kerromme subjektiivisen merkityksestä itsenäistymistä tukevan toiminnan onnistumisen kannalta. Esittelemme kappaleen lopussa muita aiheitamme sivuavia opinnäytetöitä. Projektin etenemistä olemme kuvanneet kaavion muodossa (Kaavio 1.).

3.1 Toiminnan lähtökohdat

Toimintakeskeisessä opinnäytetyössä ei ole tutkimuskysymyksiä eikä tutkimusongelmaa, ellei toteutustapaan kuulu myös selvityksen tekeminen. Vilka (2004: 70) kertoo, että yleisin syy selvityksen tekoon toimintakeskeisessä opinnäytetyössä on halu toteuttaa projekti tai tapahtuma kohderyhmälähtöisesti tai asiakaslähtöisesti. Myös aiheista, joista on vain vähän julkaistua tietoa, on syytä tehdä selvitys. Projektiimme kuuluu toiminnallisen osuuden ohessa myös selvityksen tekoa, sillä sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta on sekä vähän julkaistua kirjallisuutta että aikaisempia tutkimuksia. Alkukartoituslomake ja haastattelut ovat selvitystä ja tietoa nimenomaan toiminnan suunnittelua sekä etenemistä varten. Teemme selvitystä omaa toimintaamme varten, ja opinnäytetyömme tutkimuskysymyksinä toimivat toimintaa koskevat tavoitteet. Toimintakeskeisen opinnäytetyön ensimmäinen askel on ideointivaihe. Ideointivaiheen jälkeen tehdään aiheen rajaaminen ja sen myötä tarkempi toimintasuunnitelma. Koko opinnäytetyöprosessin ajan reflektoimme etenemistämme päiväkirjanomaiseen vihkkoon, jota pidämme arvioinnin runkona analyysivaiheessa. Koko opinnäytetyöprosessi ja toteutettu toiminta kirjoitetaan lopuksi kirjalliseksi opinnäytetyöraportiksi. Toimintakeskeisissä opinnäytetöissä törmätään usein siihen, ettei kaikki menekään alkuperäisen toimintasuunnitelman mukaan. Raportissa pohditaan paljon, miksi näin kävi ja mietitään samalla, miten tavoitteita muutettiin prosessin aikana ja miksi. Tavoitteiden saavuttamisen ja arvioinnin kannalta tärkeää on myös saada palautetta kohderyhmältä. Lopuksi on myös syytä pohtia mahdollisia epäonnistumisia ja sitä, mistä ne johtuivat. (Vilka & Airaksinen 2004: 70.)

Projektissa järjestettiin itsenäistymistä tukevaa toimintaa Karhukallion 15 - 17-vuotiaille nuorille. Jaoimme toiminnan kolmeen osaan ja jokaiselle kolmelle osalle teimme omat tavoitteet. Ensimmäisen osan tavoitteena oli valmiuksien antaminen tiedon hakuun ja tiedon hyödyntämiseen. Kävimme nuorten kanssa henkilökohtaisesti läpi mistä tietoa saa, miten tietoa haetaan lisää ja kuinka tietoa käytännössä hyödynnetään. Toisessa osassa tutustuttiin kuntosaliin ja tavoitteena oli kannustaa nuoria ottamaan liikunta osaksi terveellistä ja hyvää elämää. Toimintamme kolmannessa osassa tapasimme nuoret viimeistä kertaa Karhukallion lastenkodin liikuntasalissa. Tapaamiskerran omana tavoitteena oli, että nuoret refleктоivat omaa oppimistaan, arvioivat järjestetyn toiminnan hyödyllisyyttä ja toiminnan ohjausta arviointilomakkeen muodossa. Pyysimme jokaista nuorta täyttämään kirjallisen arviointilomakkeen koko toiminnasta ja lisäksi kävimme koko ryhmässä keskustelua itsenäistymisestä sekä omista kokemuksista, ajatuksista tai mielipiteistä. Viimeiseen tapaamiskertaan osallistuminen oli velvoittavaa, muihin osioihin osallistumisen halusimme pitää vapaaehtoisena. Aktivoimme nuoria innostumaan itsenäisestä tekemisestä ja kokeilemisesta sekä ohjaamme heitä kohti työelämää. Selvitimme toimintaan osallistuvien nuorten näkökulmia itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta, jota arvioimme havainnoimalla nuoria ja kirjallisen arviointilomakkeen avulla (Liite 7). Teimme selvitystä myös jälkihuollon ja kahden 18-vuotiaan jälkihuollon piiriin kuuluvan nuoren näkemyksistä itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta. Keräsimme aineistoa tekemällä puolistrukturoidun haastattelun jälkihuollon työntekijöille sekä yksilöhaastattelun itsenäistyneille nuorille (Liitteet 5 ja 6).

Ennen toiminnan alkua teimme kirjallisen kyselyn (Liite 2), jossa nuorilta kysyttiin mistä he itse tarvitsisivat lisää tietoa tukeakseen omaa itsenäistymistään. Selvitimme myös toiveita toiminnan sisällöstä ja toteutuksesta. Nuoren oman näkökulman kunnioittaminen on tärkeää häntä koskeissa asioissa, koska vain nuori itse tuntee oman tilanteensa. Jos keskitytään kuuntelemaan asiantuntijoita tai vaikka vanhempia, saattaa se aiheuttaa vasta-reaktiona ei-toivottavaa käyttäytymistä (Lämsä 2009: 147). Keskityimme nuorten toiveiden kuuntelemiseen ja pyrimme osallistamaan nuoria antamalla nuorille mahdollisuus vaikuttaa toimintaan. Toimintaa arvioimme jokaisen tapaamiskerran jälkeen havainnoimalla nuorten aktiivisuutta ja lisäksi välittömän suullisen palautteen perusteella. Nuorten aktiivisuutta arvioimme heidän mielenkiinnon ja osallistumisen perusteella. Aineistonkeruu tapahtui kesä-syyskuussa 2012. Toimintakeskeisen osuuden toteutimme kesä-syyskuussa. Teimme kirjallisen arvioinnin ja analysoinnin opinnäytetyöstämme syksyn 2012 aikana.

Aloitimme toiminnan käymällä henkilökohtaisesti jokaisen nuoren kanssa läpi oman CV:n tekemisen ja työn hakemista. Selvitimme myös kuinka maksetaan laskuja, haetaan asuntoa tai opiskelupaikkaa. Lisäksi tutkimme, kuinka Kelan sivut toimivat ja mistä löytää itselle

sopivia harrastuksia. Alkuperäiseen suunnitelmaamme kuului tutustumiset yhdestä kolmeen työpaikkaan yhdessä nuorten kanssa. Selvitimme suullisesti minkälaiset työpaikat nuoria kiinnostaisivat. Tutustumisien tarkoituksena oli selvittää työnantajilta mitä nuorelta työnhakijalta odotetaan, ja että nuoret pääsisivät myös itse kysymään työelämään liittyviä kysymyksiä. Työpaikkavierailut eivät kuitenkaan toteutuneet lainkaan. Työpaikkavierailuiden toteutumattomuutta pohdimme lisää kohdassa ”3.5 Toiminnan arviointi”. Henkilökohtaisten tapaamisten jälkeen kävimme tutustumassa Fressi -liikuntakeskuksen kuntosaliin, jossa esittelimme kuntosalilaitteita ja jokainen nuori pystyi omaa tahtiaan kuntoilemaan ja tutustumaan salin tarjontaan. Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan olisimme toiminnan loppuhuipennukseksi lähteneet Nuuksioon viettämään mukavaa päivää uiden, kalastaen, makkaraa paistaen ja yhdessä oleskellen. Tarkoituksena oli järjestää myös kevyttä ryhmämuotoista toimintaa. Muutimme alkuperäistä suunnitelmaa niin, että kokoonnuimmekin viimeisellä tapaamiskerralla Karhukallion liikuntasaliin, jotta saisimme kaikki tutkittavat nuoret varmasti osallistumaan. Pyysimme jokaista nuorta täyttämään kirjallisen arviointilomakkeen koko toiminnasta ja lisäksi pyrimme saamaan koko ryhmässä keskustelua toiminnan hyödyllisyydestä, omasta oppimisesta sekä myös omasta ohjaamisestamme. Teimme nuorille myös omaa identiteettiä kartoittavan ”Elämänpuu”-harjoituksen, jonka vastauksia pohdimme kappaleessa ”3.5 Toiminnan arviointi”. Pohdimme saatua palautetta tarkemmin eteenpäin kehitysehdotuksiksi kohdassa ”5 Pohdinta ja kehittämissuhteet”.

Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan tarkoituksenamme oli tehdä toimintakeskeinen opinnäytetyö, jossa toteutetaan ja analysoidaan ainoastaan tehtyä toimintaa. Päätimme kuitenkin laajentaa opinnäytetyötämme saadaksemme syvyyttä ja lisää näkökulmia projektiimme haastattelemalla jälkihuollon työntekijöitä sekä kahta sijaishuollosta jo itsenäistynyttä nuorta. Haastatteluiden avulla pyrimme selvittämään järjestämämme toiminnan tarpeellisuutta. Keräsimme aineistoa tekemällä puolistrukturoidut haastattelut sekä itsenäistyneille nuorille että jälkihuollon työntekijöille. Nauhoitimme haastattelut ja poimimme keskeisimmät asiat haastatteluvastauksista. Teimme haastattelulomakkeet käyttämällä avoimia kysymyksiä, saadaksemme tarpeeksi kattavia vastauksia kysymyksiimme. Teimme itsenäistyneiden nuorten haastattelut yksilöhaastatteluna nuorille tutussa ympäristössä ja jälkihuollon työntekijöiden haastattelut jälkihuollon työtiloissa ryhmähaastatteluna. Analysoimme haastattelutapaa, haastattelujen toteutusta ja saatuja vastauksia kappaleessa ”3.4 Haastattelut”. Haastattelujen kysymysten luotettavuutta pohdimme kappaleessa ”4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus”.

Diakonia-ammattikorkeakoulussa on vuonna 2006 tehty opinnäytetyö, jossa kuvataan neljän ajalehtimistä sitoutumiseen -jälkihuoltoprojektissa olleen nuoren kokemuksia elämästä.

Tutkimuksesta selviää, että lastensuojelulasten elämäkerrat tulisi ottaa huomioon lastensuojelun ja jälkihuollon palveluita kehittäessä. Nuorten kokemus aikuisten tuesta on vähäinen. Sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvä nuori muuttaa usein yksin asumaan ja tarvitsisi tukea monissa asumisen ja arkeen liittyvissä asioissa. Opinnäytetyössä pohditaan miksi kaikki jälkihuoltoonnuoret eivät ole tuettavissa sen hetkisillä keinoilla, miten motivoida täysi-ikäisiä nuoria ottamaan tukea vastaan ja jäävätkö nuoret, jotka eivät sovellu nykyisiin palveluihin, kokonaan ilman jälkihuoltoa? Lisäksi tutkimuksessaan Kokko pohtii, millaisia työmenetelmiä jälkihuoltotyöntekijät työssään tarvitsevat. (Kokko 2006: 12.)

Laurea- Ammattikorkeakoulussa vuonna 2000 tehdyssä opinnäytetyössä kuvataan tarkasti yhden sijaishuollossa asuneen nuoren elämää elämäntarina-menetelmällä, jossa kerrotaan myös kokemuksia jälkihuollosta. Tutkimuksessaan Riihinen toteaa, että onnistuneella jälkihuollolla turvataan nuoren selviytyminen elämässä, lisäksi ehkäistään sukupolvien yli ulottuvaa lastensuojelun tarvetta. Myös nuori itse kokee tutkimuksessa, että on hyvä että jälkihuolto on hänestä vastuussa edes jollain tavalla. (Riihinen 2000: 42 - 43.)

Laurea- Ammattikorkeakoulussa vuonna 2007 tehdyssä laadullisessa opinnäytetyössä selvitetään lastenkodin ohjaajan tuen merkitystä sijaishuollossa asuvalle nuorelle ohjaajien näkökulmasta. Tärkeimmiksi työvälineiksi ohjaajan ja nuoren välillä koetaan kuunteleminen ja puhuminen. Tutkimuksesta selviää myös ohjaajan tärkeys olla esikuvana nuorelle sekä vastaanottaa voimakkaimmatkin tunteet ja lieventää niitä vanhemman tavoin. Opinnäytetyö korostaa aikuisen antaman tuen merkitystä itsenäistyvälle nuorelle koko sijaishuollon prosessin ajan. (Rantanen 2007: 14 - 15.)

Koemme edellä mainittujen opinnäytetöiden tukevan käsitystämme sijaishuollossa asuvan nuoren tarpeesta saada tukea aikuisilta. Tutkimukset antavat meille käytännön näkökulmaa jälkihuollon työskentelytavoista ja roolista sijaishuollossa asuvan nuoren elämässä. Mielestämme opinnäytetyöt poikkeavat kuitenkin omasta opinnäytetyöstämme. Ensimmäisessä opinnäytetyössä pohditaan paljon samoja asioita kuin omassamme, mutta keskitytään selkeästi enemmän jälkihuoltoon ja siihen sitoutumiseen. Jälkimmäisissä opinnäytetöissä keskitytään nuoren ja ohjaajan välisen suhteen tärkeyteen nuoren elämässä. Kaikki kolme opinnäytetyötä ovat laadullisia, mutta eivät toimintakeskeisiä, ja eroavat siten omasta toimintakeskeisestä opinnäytetyöstämme.

3.2 Toiminnan toteutus

Lähetämme jokaisen kolmen kotiryhmän ohjaajalle sähköpostia suunnittelemastamme toiminnasta. Pyydämme ohjaajia välittämään kyselylomakkeen nuorille, jossa kerromme toiminnastamme ja pyydämme nuorilta toiveita ja mielipiteitä tulevaan toimintaan liittyen (Liite 2). Vain kaksi lomaketta kuudesta saadaan täytettynä takaisin, jonka vuoksi emme mielestämme saaneet kokonaisvaltaista käsitystä nuorten toiveista. Toimintaa suunnitellaan alustavasti kuudelle nuorelle, mutta yksi nuorista kokee toiminnan itselleen tarpeettomaksi, mutta kiittää tarjouksesta ystävällisesti. Saamme palautetta Karhukalliosta, että on selkeämpää jos tulemme itse paikanpäälle kertomaan nuorille toiminnasta ja täyttämään lomakkeita nuorten kanssa yhdessä. Samalla, kun käymme hakemassa täytettyjä lomakkeita ja sopimassa ensimmäisiä tapaamiskäyntejä, kerromme paikalla oleville nuorille henkilökohtaisesti millaista toimintaa suunnittelemme sekä pyydämme toiveita ja ideoita suullisesti. Suurin osa nuorista ei ole edes nähnyt lomaketta, mutta kun kerromme toiminnasta nuoret suhtautuvat odotettua positiivisemmin. Kukaan nuorista ei kieltäydy osallistumasta.

Tapaamme kahden ensimmäisen nuoren kanssa heinäkuussa, molemmat ovat poikia ja iältään 15-vuotiaita. He tekevät omat CV:t johon meillä on valmis mallipohja, ja siirtävät omille muistitikuilleen talteen tulevaisuutta varten. Käymme läpi työhakemuksen tekemistä sekä työnhakemisen prosessia ylipäänsä tutustumalla aiheeseen liittyviin internet-sivustoihin. Käymme yhdessä läpi myös opiskelupaikan hakemisprosessia. Nuoret tekevät internetissä ammatinvalintatestin, joiden tulokset tulostetaan nuorille. Käymme myös keskustelua tulevaisuuden suunnitelmista ja unelma-ammateista. Tutustumme yhdessä Kelan internet-sivustoihin ja myös asunnonhakuprosessiin. Muistutamme nuoria myös mielekkäiden harrastusten tärkeydestä.

Seuraavaksi tapaamme 17-vuotiaan tytön, joka kokee omat tulevaisuuden suunnitelmansa selkeiksi. Tyttö tietää hakevansa tiettyyn kouluun opiskelemaan, joten käymme yhdessä tutustumassa kyseisen koulun sivuille ja selkeytämme hakuprosessia. Käymme myös tutustumassa Kelan internet-sivuihin ja selvitetään nuoren opiskelijan oikeuksia tukiin. Tytöllä on työkokemusta entuudestaan, mutta tutustutamme hänet virallisen työhakemuksen ja CV:n tekoon. Opastamme myös asianmukaisille internet-sivuille, josta löytää ohjeita työnhakuun liittyen. Käymme tytön kanssa myös läpi asunnon hakemista ja teemme kaupungin vuokra-asunnon sekä yksityisen vuokra-asunnon välistä vertailua. Tyttö on kiinnostunut liikunnasta ja kertoo haluavansa lähteä mukaan liikuntaan liittyviin tutustumiskäynteihin.

Elokuussa tapaamme viimeiset kaksi nuorta. Molemmat heistä ovat tyttöjä ja iältään 15- ja 17-vuotiaita. Käymme keskustelua tulevaisuuden suunnitelmista ja opiskelupaikoista. Molemmilla on muutamia eri vaihtoehtoja jonne hakea opiskelemaan ja tutustumme yhdessä näiden koulujen sivuihin. Molemmat tytöt tekevät ammatinvalintatestin ja tulokset tulostetaan myös heille itselleen talteen. Käymme läpi asunnon hakuun liittyviä asioita sekä eri internet-sivustoja. Tutustumme myös molempien nuoren kanssa Kelan internet-sivuihin ja muun muassa opintotukien määriin. Kyselemme 17-vuotiaalta tytöltä hänen tietämystään jälkihuollosta ja saamme sellaisen vaikutelman, ettei tytöllä ole selkeää kuvaa jälkihuollon roolista sijoituksensa jälkeen. Selvennämme hänelle jälkihuollon työnkuvaa ja kerromme suunnitelmistamme mennä haastattelemaan jälkihuollon työntekijöitä liittyen itsenäisen nuoren tuen tarpeeseen. Kysymme tytöltä mahdollisia kysymyksiä jälkihuollolle, mutta kysymykset kuitenkin jäävät vähäisiksi.

Henkilökohtainen ohjaus nuorten kanssa kestää tunnista kahteen, kerrallaan. Melkein jokainen nuori aloittaa tapaamisen kysymällä, kauanko tapaaminen kestää, mutta päästyämme asiaan nuoret unohtavat ajan kulun. Yllätymme positiivisesti nuorten tiedon halusta ja aktiivisuudesta. Nuorten käsitys omasta tietämyksestä on epärealistinen, kysyessämme esimerkiksi asunnon hakemisesta, he väittävät osaavansa sen jo. Esittäessämme tarkentavia kysymyksiä, selviää heti, että nuoret eivät oikeasti tiedä kuinka asuntoa käytännössä haetaan. Nuoret ovat kuitenkin motivoituneita oppimaan omaan itsenäistymiseen liittyvistä asioista ja saamaan välineitä tiedon hakuun omaan elämään liittyen. Tunnelma tapaamisissa on yleisesti hyvä, kuitenkin pientä levottomuutta on havaittavissa muutamissa nuorissa. Tavoitteena ei ollut saada kaikille nuorille selkeää suunnitelmaa, vaan kannustaa hyödyntämään omia voimavaroja ja kiinnostuksen kohteita. Saamme aikaiseksi hyvää keskustelua nuorten kanssa itsenäistymiseen liittyvistä asioista.

Henkilökohtaisen työskentelyn aikana nuoria kannustetaan ja ohjeistetaan itsenäiseen tiedonhakuun sekä oma-aloitteisuuteen omien asioiden hoitamisessa. Työ- ja opiskelupaikkoja käydään yhdessä läpi nuorten omien kiinnostuksenkohteiden pohjalta. Muistutamme nuoria heidän oikeudestaan jälkihuoltoon sijaishuollosta pois muuttaessa. Nuorille selkeytämme kokonaiskuvaa jälkihuollosta ja sitä, mitä kaikkea jälkihuolto sisältää. Osa nuorista vaikutti käsittävän, että jälkihuolto on vain rahallista tukea, ja että kaikesta muusta itsenäistymiseen liittyvästä tulee selvittää itse. Kerromme, että jälkihuollossa työskentelee turvallisia ja ammattitaitoisia aikuisia, jotka tukevat, auttavat ja vastaavat nuorten kysymyksiin kaikissa mieltä askarruttavissa asioissa. Kerromme myös, että yhteydenpitovastuu on nuorilla itsellään. Se tarkoittaa sitä, että nuoret itse ottavat

yhteyttä jälkihuoltoon apua tarvitessa, eikä niin, että jälkihuollon työntekijät tulevat kutsumatta nuoren oven taakse tarjoamaan apua.

Alkutapaamisessa keskustelemme myös harrastuksista, liikunnasta sekä nuorten toiveista koskien liikuntatutustumisia. Kerromme erilaisista liikuntamuodoista ja painottamme, että jokaiselle on varmasti jotakin. Kuntosali- ja ryhmäliikuntatutustumisilla tutustumme nuoret liikunnan maailmaan, jotta he voivat itse jatkaa liikkumista itsenäisesti haluamassaan muodossa. Selvitämme suullisesti nuorten omia toiveita muun muassa ryhmäliikuntatunnista, sillä tarjontaa on paljon ja toimintaamme osallistuvat nuoret ovat hyvin eritasoisia liikkujia, ja lisäksi ryhmässä on sekä tyttöjä että poikia.

Saimme nuorilta toiveita ja ehdotuksia työpaikkavierailuista. Nuoret toivoivat vierailuja musiikkialan liikkeeseen, myyntityöhön liittyvään yritykseen sekä autoalan korjaamoon. Otimme sähköpostitse yhteyttä erääseen musiikkiliikkeeseen, puhelinmyyntiyhtiöön sekä autokorjaamoon. Saimme sovittua tutustumiskäynnit, joista ilmoitettiin mahdollisimman pikaisesti Karhukallion ohjaajille sekä osalle nuorista kasvotusten. Koimme erittäin haastavaksi sen, että saimme sovitettua nuorten, meidän ja työpaikkatutustumiskohteiden aikataulut yhteen. Sähköpostitse asioiminen tuntui hitaalta ja vastauksen saamiseen meni aikaa. Tutustumiskäynnit merkittiin jokaisen kotiryhmän ohjaajien kalenteriin, josta tieto välittyi nuorille. Jokainen valitsemamme työpaikka oli kiinnostunut esittelemään työpaikkaa ja työnkuvaansa nuorille.

Yksikään työpaikkatutustumisista ei kuitenkaan toteutunut, sillä nuoret peruivat osallistumisensa viime hetkellä. Järjestämämme toiminta oli nuorille vapaaehtoista, jonka takia nuorten oli helppo perua osallistumisensa kevyin perustein. Myös ohjaajille olimme ilmoittaneet etukäteen, että tutustumiset ovat nuorille vapaaehtoisia, mutta emme ymmärtäneet painottaa ohjaajille, kuinka merkittävä heidän roolinsa nuorten osallistumisen kannalta olisi. Jälkikäteen mietimme, että meidän olisi pitänyt pyytää ohjaajilta apua nuorten kannustamiseen ja toimintaan osallistamiseen, sillä nuorten osallistuminen oli merkittävää opinnäytetyömme onnistumisen kannalta. Kiireisen aikataulun vuoksi, emme pystyneet järjestämään enempää tilaisuuksia vierailuille vaikka osa nuorista vaikuttikin kiinnostuneilta tutustumisista. Kukaan nuorista ei halunnut osallistua tutustumisiin yksin, ja huomasimme kuinka tärkeä merkitys muulla ryhmällä on osallistumisen kannalta. Pohdimme jälkepäin myös sitä, että ehkä työelämä on vielä liian kaukainen ajatus osalle nuorista, jonka vuoksi he eivät koe tutustumisia tärkeiksi ja ajankohtaisiksi. Olemme pohtineet nuorten passiivista osallistumista ja työpaikkavierailujen onnistumattomuutta perusteellisemmin kohdassa ”5 Pohdinta ja kehittämissuhteet”.

Toiminnan avulla pyrimme tukemaan nuoria ottamaan liikunnan osaksi elämään, joka toimii myös hyvinvointiin vaikuttavana voimavarana. Tuemme nuorten liikunnan aloittamista lähtemällä kuntosalitutustumiselle itse mukaan innostamaan ja osallistamaan nuoria. Haluamme näyttää nuorille, että liikunnan on tarkoitus olla hauskaa ja itsestä lähtevää toimintaa kunnon ylläpitämisen lisäksi. Sovimme liikuntakeskus Fressin henkilökunnan kanssa tutustumiskäynnistä ja työntekijät ovat hyvin yhteistyöhaluisia ja kiinnostuneita toteuttamaan tutustumiskäynnin nuorille. Osallistuvat nuoret ovat 15-17-vuotiaita ja erityisluvalla tuomme myös 15-vuotiaan pojan tutustumaan. Kuntosalin ikärajana on tavallisesti 16 vuotta. Tutustumiseen lähtee mukaan 3/5 nuorta. Nuoret ovat hyvin motivoituneita tutustumaan kuntosaliin ja kokeilevat aktiivisesti laitteita. Nuoret kiinnostuvat jopa kuntosalijäsenyyden hankkimisesta. Päätetään, että nuoret kyyditään autolla Karhukallion lastenkodilta kuntosalille ja takaisin, etteivät he peru tutustumiskäyntiä kyydin puutteen vuoksi. Salilla ollessamme nuoret toivovat tutustumiskäyntiä myös Viharlaakson Fysiosporttikseen, joka on Karhukallion lastenkodin lähin kuntosali. Toiveena on tutustuminen ryhmäliikuntatunnille ja lastenkotia lähempänä sijaitsevan Fysiosporttiksen kuntosalille tutustuminen. Sovitaan, että yritämme järjestää asian.

Fysiosporttikseen otetaan sähköpostitse ja puhelimitse yhteyttä, ja saamme luvan tulla tutustumaan ryhmäliikuntatunnille. Yhteyshenkilömme järjestää mielellään tutustumiskäynnin meille. Ennen tutustumiskäyntiä, teemme vapaamuotoisen kyselyn nuorille siitä, minkälaiselle tunnille he haluaisivat osallistua ja milloin. Nuorista 4/5 vastaa kyselyyn, jonka seurauksena päädyimme Salsa-tuntivierailuun. Nuorista 3/5 osallistuu tunnille, täysin samat nuoret kuin edellisellekin vierailulle. Saamme osallistuneilta nuorilta positiivista palautetta tunnista. Kannustuksesta ja pyynnöistä huolimatta, emme saaneet kahta muuta nuorta kiinnostumaan liikuntaan liittyvistä tutustumisista.

Opinnäytetyömme toimintaan osallistuneet nuoret ovat kiinnostuneita vierailemaan asunonäytössä. Idea asunonäyttöön osallistumisesta tuli suoraan yhdeltä nuorelta ja tämän vuoksi se päätetään ottaa osaksi toimintaa. Vierailun yhteydessä nuoret saavat konkreettisen näkemyksen vuokra-asunnosta, asunnon koosta, kunnosta ja hinnasta. Henkilökohtaisten tapaamisten jälkeen havaitsemme, ettei kaikilla nuorilla ole selkeää kuvaa neliömääristä, vuokrasta ja siitä, millainen vuokra-asunto ylipäänsä on. Vierailun tarkoituksena on myös ottaa yhdessä nuorten kanssa selvää mitä vuokranantajalta kuuluu kysyä asuntoa hakiessa. Ilmoitamme vierailusta neljä päivää ennen asunonäyttöä ohjaajille kotiryhmiin. Päivää ennen vierailua saamme tiedon, että vain yksi nuorista pääsisi

osallistumaan. Päätämme siirtää asunonäytön kahden päivän päähän, jolloin uusi asunonäyttö on aivan lastenkodin vieressä. Soitamme jokaiseen kotiryhmään ja kerromme asunonäytön siirtymisestä, sekä pyydämme ohjaajia ilmoittamaan ajankohdan nuorille. Lyhyellä varoitusajalla saamme kuulla ohjaajilta, että vain yksi nuorista on paikalla eikä halua osallistua. Loppuilla nuorista on muuta menoa. Joudumme perumaan toisenkin asunonäytön ja toteamme, että asunonäyttö jää tekemättä.

Huomasimme toimintaa järjestäessämme, että nuorien osallistuminen Karhukallion ulkopuoliseen toimintaan oli passiivista, vaikka tarjosimme autokyydin suuntaan ja toiseen. Kokoonnuimme Karhukallion liikuntasaliin torstai-iltana 27.9.2012. Paikalla on aluksi 3/5 nuorta. Aloitimme tapaamisen kertomalla opinnäytetyöstämme ja siitä, mitä olemme tekemässä toiminnan jälkeen. Pohdimme nuorten kanssa projektin toteutumista ja nuorilta saimme paljon hyviä kehitysehdotuksia, etenkin tiedonkulun ja aikataulutuksen suhteen. Nuoret antoivat palautetta hyvin oma-aloitteisesti ja keskustelivat toiminnasta myös keskenään. Nuoret olivat puheliaita ja nauravaisia.

Askartelimme salin seinälle valmiiksi ”Elämänpuun”, johon nuoret liimasivat kolme eriväristä lehteä. Päätimme sattumanvaraisesti, että nuoret tekevät kolme lehteä ja valitsevat jokaiseen lehteen kolme ominaisuutta. Jokaisella lehdellä oli eri tehtävä; punaiseen lehteen nuoret kirjoittivat ominaisuudet, jotka kuvasivat nuorta tällä hetkellä parhaiten. Siniseen lehteen nuoret kirjoittivat ominaisuuksia, jotka halusivat omata tulevaisuudessa. Keltaiseen lehteen nuoret kirjoittivat kolme tärkeintä asiaa, mitkä halusivat saavuttaa tulevaisuudessa. Nuoret saivat itse arvioida omia ominaisuuksiaan itsenäistyvänsä nuorena. Harjoituksen pohjana oli lastensuojelulaitoksissa paljon käytetty itsenäistyvän nuoren roolikartta (Liite 4). Itsenäistyvän nuoren roolikartta on työmenetelmä, joka on kehitetty Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä. Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa käytetään itsenäistymiskasvatuksen tukena lastensuojelulaitosten lisäksi esimerkiksi kouluissa. Roolikartta voi auttaa nuorta hahmottamaan omia valmiuksia, olla tukena keskustelussa nuoren kanssa, tai helpottaa konkretisoimaan nuoren elämässä tavoitteita tai huolen aiheita. Roolikarttaa voidaan soveltaa vapaasti monilla eri tavoilla tai yhdistää johonkin toiseen työskentelymenetelmään. Roolikartan käytössä tavoitteena on kuitenkin aina positiivisen palautteen antaminen ja nuoren vahvuuksien korostaminen, jotka vievät itsenäistymisprosessia eteenpäin myönteiseen suuntaan. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008.)

Päätämme, ettemme käytä roolikarttaa sellaisenaan, vaan muokkasimme roolikartan valmiita rooleja yksinkertaisimmiksi ominaisuuksiksi, jotka listasimme nuorille paperille. Päätämme antaa nuorille myös vapauden keksiä ominaisuuksia itse. Ominaisuudet olemme kirjoittaneet valmiiksi käsin paperille, joita nuoret saavat rauhassa tarkastella. Tehtävän alussa nuoria kehoitetaan käyttämään lehtien täyttämiseen aikaa ja miettimään rauhassa sekä ottamaan tarvittaessa omaa tilaa salissa. Tehtävän lopuksi pohditaan yhdessä, kuinka toivottavat ominaisuudet on mahdollista saavuttaa. Tässä harjoituksessa haluamme saada nuoret pohtimaan omaa tulevaisuuttaan, omia vahvuuksiaan ja millaisia ominaisuuksia haluavat itselleen tulevaisuudessa.

Toiminnalla haluttiin vahvistaa ja selkiyttää nuorten identiteettiä ja itsetuntoa. Halusimme viimeisen tapaamiskerran tehtävästä sellaisen, jossa luotaisiin nuorille tilaisuus arvioida omaa itsenäistymistään ja identiteettiään sekä nykyhetkessä että tulevaisuudessa itse valittujen ominaisuuksien kautta. Tarkoituksena on saada nuoret miettimään, kuinka tietyt ominaisuudet vaikuttavat haluttujen asioiden saavuttamiseen ja selkiyttää nuorille itselleenkin omia tulevaisuuden suunnitelmia. Toivomme myös luovamme positiivista näkymää tulevaisuudesta listaamalla pelkästään positiivisia saavutettavia asioita nuorten valittaviksi. Tämän hetken ominaisuudet nuoret löytävät nopeasti, mutta tulevaisuuden ominaisuuksia ja asioita harkitaan pitempään. Käymme tehtävää tehdessä keskustelua tulevaisuudesta ja ominaisuuksista sekä vastailemme nuorten kysymyksiin tehtävään liittyen. Kun kaikki lehdet on täytetty, niitä tarkastellaan yhdessä seinältä. Jokaisen nuoren tulevaisuuden saavutettavista asioista ensimmäisenä lukee ”perhe.” Nuoret valitsevat myös ”vanhemmat” yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi tulevaisuudessa. Kolmannen tärkeän asian kohdalla aihe vaihtelee. ”Elämänpuu” -tehtävä sujuu mielestämme hyvin ja nuoret tuntuvat osallistuvan mielellään.

”Elämänpuu” - tehtävän jälkeen nuoria palkittiin herkuttelulla ja kerroimme samalla jälkihuollon toiminnasta. Yritimme rohkaista nuoria jälkihuollon piiriin ja keskustelimme jälkihuollolle tekemästämme haastattelusta. Keskustelu siirtyi arviointilomakkeeseen ja kehoitimme nuoria laittamaan paperille kaiken saman arvioinnin kuin mitä nuoret ovat antaneet suullisesti palautteena tapaamisen aluksi. Tässä vaiheessa saimme paikalle myös neljännen nuoren, joka ilmoitti heti tullessa vain karkkien takia. Nuori täytti lomakkeen pikaisesti ja siirtyi makaamaan lattialle erilleen muista nuorista. Jokaisen täytettyä arviointilomakkeen, kiitimme nuoria osallistumisesta ja rakentavan palautteen antamisesta. Tunnelma oli yhtä passivista nuorta lukuun ottamatta lämmin. Tämän jälkeen nuoret palasivat kotiryhmiinsä ja päätimme toiminnan siihen. Olemme arvioineet viimeisen tapaamiskerran toimintaa kappaleessa ”3.5 Toiminnan arviointi”.

3.3 Aineistonkeruun menetelmät

Päätämme tehdä kaikki haastattelut käyttäen puolistrukturoitua haastattelumenetelmää ja teemme valmiiksi haastattelukysymykset. Haastatteluiden tarkoituksena on selvittää jälkihuollon sekä itsenäistyneiden nuorten näkökulma sijaishuollossa asuvan itsenäistyneen nuoren tuen tarpeesta sekä opinnäytetyömme toiminnan tarpeellisuutta. Teemme jälkihuollon haastattelun ryhmähaastatteluna, jossa paikalla on kolme haastateltavaa. Päädyimme ryhmähaastattelumenetelmään, sillä ryhmähaastattelussa saadaan tietoa enemmän osallistujien tukiessa, muistellessa sekä rohkaistessa toisiaan, vaikka ensisijaisesti pyrimme saamaan vastaukset haastateltavilta yksitellen. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutus painottuu haastattelijan ja haastateltavien välille, haastattelija pitää vuorovaikutuskontrollin itsellään rohkaisematta haastateltavia keskustelemaan aiheesta keskenään (Boddy 2005: 251 - 252, Valtosen 2005: 223 - 224 mukaan). Haluamme myös saada vastaukset työntekijöiltä omin sanoin rajoittamatta vastauksia strukturoidulla haastattelulla, mutta pyrimme pitämään haastateltavat asiassa.

Itsenäisiä nuoria haastattelemme puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä yksilöhaastatteluina. Yksilöhaastattelulla uskomme saavamme yksilöllisempiä vastauksia nuorilta. Haastattelu on ikään kuin keskustelua, joka tapahtuu tutkijan toimesta ja on hänen johdattelemaansa. (Eskola & Suoranta 2008: 85, 94.) Nauhoitamme haastattelut välttääksämme haastattelun aikana keskittymästä liikaa vastausten kirjoittamiseen paperille sekä haluamme pystyä toistamaan keskustelut kokonaisuudessaan jälkikäteen sanasta sanaan (Eskola & Suoranta 2008: 85, 89 - 90). Sovimme haastattelut jälkihuollon tiloihin, nuoria haastattelemme heidän omissa kodeissaan. Ennen haastattelua annamme kysymykset haastateltaville luettaviksi. Kerromme haastateltaville, että tallennusmateriaali on ainoastaan meidän käytössämme. Emme litteroi haastatteluja, vaan kuuntelemme nauhat jälkikäteen josta poimimme tiivistetyksi vastaukset kysymyksiimme. Vastauksia hyödynnämme opinnäytetyössämme ja vertaamme tuloksia kohdassa ”3.4 Haastattelut”, jonka jälkeen äänitteet poistetaan.

Puolistrukturoidusta haastattelumuodosta ei ole yhtä ja oikeaa määritelmää. Strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille haastateltaville sama. Myös vastausvaihtoehdot ovat valmiit, jolloin haastattelu muistuttaa kyselylomakkeen täyttämistä ohjatusti. Puolistrukturoitu haastattelu poikkeaa strukturoidusta haastattelusta siinä, että kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastattelija saa vaihdella kysymysten järjestystä. Vastausvaihtoehtoja ei ole

annettu, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. Puolistrukturoiduille haastatteluille ominaista onkin, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kuitenkaan kaikkia. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 47.) Aineiston määrä ei ole tärkeää, vaan sen laatu. Laadun voi määritellä aineiston monipuolisuudella ja sillä, miten hyvin se vastaa opinnäytetyön sisällöllisiin tavoitteisiin ja kohderyhmän tarpeisiin. (Vilka & Airaksinen 2004: 64.)

Keräämme palautetta toimintaan osallistuneilta nuorilta arviointilomakkeen avulla (Liite 7). Teemme arviointilomakkeeseen monivalintakysymyksiä ja muotoilemme sen juuri sellaiseksi, että se sopii kohderyhmälle eli 15 - 17-vuotiaille nuorille. Haluamme palautetta kirjallisesti toiminnasta, sen monipuolisuudesta ja tarpeellisuudesta. Keräämme arviointilomakkeen lisäksi suullista palautetta ja havainnoimme nuoria sekä teemme havainnoista muistiinpanoja opinnäytetyöpäiväkirjaamme. Palautteen kerääminen tapahtuu viimeisen tapaamisen yhteydessä. Arviointilomaketta avamme tarkemmin kohdassa ”3.5 Toiminnan arviointi”.

3.4 Haastattelut

Selvitimme toimintaan osallistuneiden nuorien käsitystä omasta tuen tarpeestaan, mutta kaipasimme enemmän näkökulmia tuen tarpeen selvittämiseen. Tästä saimmekin idean käydä haastattelemassa jälkihuollon työntekijöitä itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta. Päätämme haastatella myös jo pois muuttaneita Karhukallion nuoria, jotta saisimme vielä yhden näkökulman itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta. Olemme molemmat entuudestaan tuttuja pois muuttaneille nuorille Karhukallion lastenkodin työntekijöinä, mikä helpottaa yhteydenottoa ja lähestymistä. Haastatteluilla keräämme lisää aineistoa opinnäytetyöhömmö. Laitoimme sähköpostia jälkihuollon johtavalle sosiaalityöntekijälle, joka ohjasi sähköpostimme kiinnostuneille jälkihuollon sosiaalityöntekijöille ja - ohjaajille. Sovimme haastattelusta kahden jälkihuollontyöntekijän kanssa. Seuraavaksi otimme yhteyttä Karhukallion lastenkodin kahteen jälkihuollon piiriin siirtyneeseen nuoreen ja kerroimme tutkimuksestamme. Nuoret olivat avoimia idealle ja sovimme, että teemme haastattelut heidän kotonaan. Molemmat haastateltavat nuoret olivat 18-vuotiaita tyttöjä ja muuttaneet vuoden 2012 aikana pois Karhukallion lastenkodista. Anonymiteetin säilymisen vuoksi, päätämme jättää nuorten tarkemmat henkilökohtaiset luonnehdinnat pois opinnäytetyöstämme ja keskittyä vain nuorten antamiin vastauksiin haastatteluista.

Käymme ensimmäisen nuoren kotona tekemässä haastattelun itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta elokuussa 2012. Nuori on siirtynyt Karhukallion lastenkodista jälkihuollon piiriin

kesällä 2012. Nuori kertoo kokeneensa, ettei tarvitse paljoa tukea, vaan osaa ja pärjää suurimmaksi osaksi hyvin itse. Nuori mainitsee lomakkeiden täyttämisen ja paperiasioiden olevan sellaisia asioita, joissa kaipaa ohjausta. Kysymme nuorelta vaaditaanko hänen mielestään sijaishuollosta omilleen muuttavalta nuorelta enemmän itsenäisyyttä kuin kotoa muuttavalta nuorelta, ja nuori toteaa tämän olevan hänen mielestään totta. Nuori kertoo kokevansa, että kotoaan pois muuttava nuori voi aina palata takaisin vanhempiensa luokse tai viivyttää muuttoaan täytettyään 18 vuotta. Nuoren mukaan, kotoa muuttava nuori saa muutenkin niin taloudellista kuin henkistä tukea, toisin kuin sijaishuollosta pois muuttava nuori, joka on tähän verrattuna hyvin omillaan. Nuori kertoo, että hänelle oli pitkän aikaa epäselvää kuuluiko hän jälkihuollon vai sijaishuollon piiriin täysi-ikäisyyden lähestyessä. Nuori kertoo kokeneensa, että häntä pompoteltiin sijaishuollon ja jälkihuollon välillä eikä tiennyt mistä hakea tarvittaessa apua. Hänen mielestään olisi ollut tärkeää selkeyttää jo heti alussa milloin hän kuuluu täysin jälkihuollon piiriin ja toivoo, että tämä asia korjaantuu tulevien nuorien kohdalla. Hän ei osaa sanoa olisiko hän itse tarvinnut enemmän välineitä itsenäistymiseen. Haastattelussa nuori toteaa, että itsenäistymistä tukevan toiminnan tarve on henkilökohtaista jokaisen nuoren kohdalla erikseen. Hän uskoo, että osa nuorista hyötyy paljonkin tuesta, mutta osa nuorista on itsenäisiä jo sijaishuollon aikana. Hän itse uskoo, ettei olisi tarvinnut itsenäistymistä tukevaa toimintaa sijoituksen aikana. Nuori kokee jälkihuollosta saatavan tiedon olevan ”vääränlaista”, ja perustelee sitä sillä, ettei ole saanut hänelle luvattua rahallista tukea. Esimerkkeinä hän mainitsee matkakortin lataamisen ja henkilökohtaiset lääkkeet. Nuori kertoo kokeneensa saavansa väränlaista tietoa myös tukiasioissa ja siinä, kuinka paljon saa tienata työssä sen vaikuttamatta tuen määrään.

Nuori kertoo tavanneensa jälkihuollon työntekijän ensimmäisen kerran alkutapaamisessa ja seuraavan kerran täytettyään 18 vuotta siirtoneuvottelussa, jolloin siirtyi jälkihuoltoon. Tutustumistapaamiset olivat nuoren mukaan jääneet kokonaan pois. Hän kertoo tapaavansa jälkihuollon työntekijöitä kerran kuukaudessa ja kokee tämän olevan liikaa. Nuori sanoo ottavansa jälkihuoltoon yhteyttä sähköpostitse, eikä puhelimitse. Hän kertoo antaneensa ja antavansa myös jatkossa jälkihuollolle palautetta.

Toista itsenäistynyttä nuorta haastatellaan syyskuussa 2012 nuoren omassa kodissa. Nuori kertoo, että ”paperijutut” eli lomakkeet ja viralliset paperit olivat asioita joissa hän tarvitsi tukea sijaishuollossa asuessaan. Hän kertoo, että tarvitsee edelleenkin apua raha- ja pankkiasioissa jälkihuollolta. Hän sanoo, että tuntuu vieläkin hassulta huolehtia kaikesta itse, kun taas samaan aikaan kaverit asuvat vielä kotonaan, jossa vanhemmat tekevät kaiken heidän puolestaan. Nuori on samaa mieltä, että sijaishuollosta itsenäistyvältä

nuorelta odotetaan enemmän kuin kotoaan pois muuttavalta nuorelta, mutta ei kuitenkaan koe olevansa yksinäinen.

Nuoren mielestä jälkihuollosta ei tarvitse puhua koko sijoituksen ajan, vaan vasta 17 vuotta täytettyään. Hän kertoo kokeneensa, että sijaishuollon ohjaajat kertoivat jälkihuollosta riittävästi ennen jälkihuollon piiriin siirtymistä. Hän toteaa, että työn- ja asunnonhakemiseen liittyviä asioita olisi hyvä käydä läpi jo sijaishuollossa asuessa. Raha- ja pankkiasioissa nuori kertoo kokeneensa jälkihuollon työntekijöiden osaavan auttaa paremmin kuin sijaishuollon ohjaajien. Hän kertoo kokevansa myös, että muun muassa Kelan lomakkeiden virallinen kieli on vaikeasti ymmärrettävää, jonka vuoksi tarvitsee apua lomakkeiden täytössä. Nuori kertoo ottavansa noin neljä kertaa kuukaudessa yhteyttä jälkihuoltoon joko soittamalla tai menemällä paikan päälle jälkihuollon toimipisteeseen.

Haastatteluita vertaamalla käy ilmi, että nuorilla on hyvin erilaiset mielipiteet jälkihuollosta ja oman tuen tarpeesta. Molemmat nuoret ovat samaa mieltä siinä, että viralliset paperit, esimerkiksi Kelan lomakkeet, ovat haastavia täyttää ja niissä molemmat kokivat tarvitsevänsä apua. Molemmat mainitsevat myös kaipaavansa ohjausta raha- ja tukiasioissa. Molemmat nuoret kokevat, että sijaishuollosta itsenäistyvältä nuorelta vaaditaan paljon enemmän kuin kotoa muuttavalta nuorelta. Kun kerromme tekevämme itsenäisyyttä tukevaa toimintaa sijaishuollossa asuville nuorille, molemmat ovat sitä mieltä, että tuen tarve sijaishuollon aikana on yksilökohtaista. Molemmat kertovat alkutapaamisesta jälkihuollon kanssa, että olisivat halunneet nähdä jo silloin heille nimetyn sosiaaliohjaajan. Kummallakaan nuorella ei ollut alkutapaamisen jälkeen minkäänlaisia tutustumistapaamisia. Molemmat kertovat tavanneensa alkutapaamisessa sosiaalityöntekijän, mutta kokevat tarvitsevänsä ja haluavansa oman sosiaaliohjaajan. Molemmille nuorille nimettiin omat ohjaajat hyvin lähellä nuorten muuttoa ja nuoret kokevat, että muutto tapahtui tämän vuoksi nopeasti. Jälkikäteen pohdittuna meille jäi epäselväksi se, että ymmärsivätkö nuoret, ettei kaikille nimetä ohjaajaa ollenkaan? Jälkihuollon työntekijöiden ryhmähaastattelusta meille jää vahvasti sellainen mielikuva, että ohjaaja nimetään vain niille nuorille, jotka tarvitsevat erityisen paljon tukea itsenäistymiseen.

Kolmea jälkihuollon työntekijää haastatellaan keskitetyssä jälkihuollon toimipisteessä Espoon keskuksessa. Aikaisemmin sovimme haastattelusta kahden työntekijän kanssa, mutta kolmas työntekijä liittyy seuraamme työaikansa puitteissa. Haastattelu kestää noin kolme varttia. Selvitämme jälkihuollon toimintaa, jälkihuollon piirissä olevien nuorten tuen tarpeen kartoitusta sekä oman opinnäytetyömme tarpeellisuutta Karhukallion lastenkodissa.

Haastattelussa selvitämme muun muassa jälkihuollon tavoitteita, nuoren kanssa toimimista eri vaiheissa 21-ikävuoteen asti ja kuinka nuoren itsenäistymistä tuetaan käytännössä. Haastateltavina on kaksi sosiaaliohjaajaa ja yksi sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijällä on noin 70 asiakasta ja sosiaaliohjaajalla noin 30. Jokaisella nuorella on oma sosiaalityöntekijä, mutta mikäli nuori tarvitsee enemmän ohjausta ja tukea hänelle osoitetaan oma ohjaaja sosiaalityöntekijän lisäksi. Nuori saa myös halutessaan itselleen ohjaajan, jos sellaista ei ole hänelle osoitettu.

Jälkihuollon tavoitteena on, että jokainen nuori osaisi hoitaa omia asioitaan itsenäisesti ja löytäisi paikan mihin kiinnittyä, esimerkiksi työ tai opiskelu. Jokaisella nuorella on lisäksi omat henkilökohtaiset tavoitteet. Jälkihuolto alkaa toimia nuoren kanssa nuoren ollessa 17 ja ½ vuotta, jolloin järjestetään alkutapaaminen. Tutustumisvaihe alkaa tästä, jolloin nuorta tavataan muutamaan otteeseen ja pyritään tulemaan tutuiksi ennen täysi-ikäisyyttä. Jälkihuollontyöntekijät antavat nuorelle esitteen jälkihuollon toiminnasta. Työntekijät pohtivat myös mahdollisuutta esittäytyä nuorille tutustumispäivän tai tilaisuuden muodossa, mutta tämä on vasta ajatuksen tasolla. Olemme kaikki samaa mieltä siitä, että jälkihuollon tuleminen nuorelle tutuksi helpottaisi jälkihuoltoon siirtymistä.

Jälkihuolto tukee nuorta käytännössä kaikessa tarvittaessa. Haastateltaville ei tule mieleen mitään, missä nuorta ei autettaisi. Haastateltavat mainitsevat yleisimpiä asioita olevan asuntoasiat, pankkiasiat ja laskujen hoitaminen, kodinhoitoon liittyvät toimet sekä opiskeluun ja ammattiin liittyvä ohjaus. Myös lääkärikäynnit ja esimerkiksi katkaisuhoitoon vieminen mainitaan. Mikäli jälkihuolto ei pysty jossain asiassa nuorta auttamaan, nuori ohjataan eteenpäin. Haastateltavat kertovat muutaman prosentin kieltäytyvän jälkihuollon tuesta aluksi, mutta suurimman osan palaavan myöhemmin. Vain harvat kieltäytyvät kokonaan. Usein jälkihuollossa aloittavan 18-vuotiaan nuoren kanssa työmäärä on aluksi suuri, mutta nuoren itsenäistyessä, tapaamiskerrat ja tuen määrä vähenee. Tämä on myös yksi tavoitteista. Mikäli nuori tarvitsee vielä 21-vuotiaana paljon tukea, hänet ohjataan aikuissosiaalityön piiriin siirtoneuvottelun kautta. Mikäli nuori on 21-vuotiaana omillaan pärjäävä, pidetään viimeinen tapaaminen jolla päätetään jälkihuolto. Haastateltavat kertovat, että nuoret ottavat hyvin yhteyttä tarvittaessa, mutta mikäli jostain nuoresta ei kuulu pidempään aikaan tai jättää sovittuja tapaamisia välistä niin nuoreen yritetään ottaa yhteyttä. Työntekijät kertovat kyselevänsä nuorilta säännöllisesti kuulumisia. Jälkihuolto järjestää nuorille virkistystoimintaa, muun muassa retkiä joihin 20 ensimmäistä ilmoittautujaa pääsee mukaan. Suositujat ovat myös aktiiviset ryhmät, esimerkiksi päihdekuntoutujille tai nuorille vanhemmille. Resurssit virkistystoimintaan ovat rajalliset, joten varasijat ovat työntekijöiden mukaan aina täynnä.

Jälkihuollon työntekijät pohtivat sijaishuollossa asuvien nuorten vastaanottavuutta itsenäistymiseen liittyvissä asioissa. He kokevat, että jotkut nuoret ottavat huonosti vastaan tietoa ja apua ja toisaalta että sijaishuoltolaitoksissa on eroja siinä suhteessa kuinka nuoria opastetaan itsenäiseen elämään sijaishuollon päättymisen jälkeen. Kysymme, onko itsenäisyyttä tukevalle toiminnalle tarvetta sijaishuollossa ja he kokevat, että itsenäistävää toimintaa olisi tarpeellista jo ennen jälkihuoltoon siirtymistä. Myös nuoren oman tukiverkoston merkitystä korostetaan. Kysymme jokaiselta työntekijältä jälkihuollon kehittämisideoita, mutta konkreettisia ehdotuksia ei kuitenkaan tullut. Työntekijät kertovat, että nuorilta saatu palaute viime vuodelta oli ollut todella hyvää ja parhaimmat kehittämisideat tulevat nuorilta. Työntekijät kertovat kokeneensa, että nuoret ovat aktiivisimmillaan sellaisessa toiminnassa johon ovat saaneet itse vaikuttaa tai osallistua.

Jälkihuollon ryhmähaastattelussa työntekijät kertovat jälkihuollon toiminnasta. He kertovat jälkihuollon tutustumisvaiheen alkavan nuoren täyttyessä 17,5 vuotta. Kahden jo itsenäistyneen nuoren haastattelun perusteella tutustumisvaihe ei toteudu suunnitelman mukaisesti. Kumpikaan nuorista ei alkutapaamisen jälkeen nähnyt jälkihuollon työntekijöitä ja tapasivat oman ohjaajan vasta hieman ennen muuttoa sijaishuollosta. Emme voi kuitenkaan näiden haastattelujen perusteella tehdä minkäänlaista yleistystä tai johtopäätöksiä, sillä haastattelimme vain kahta nuorta ja kolmea jälkihuollon työntekijää. Olemme samaa mieltä jälkihuollon työntekijöiden kanssa siitä, että sijaishuollon aikana on haastavaa saada nuoria innostumaan omaa itsenäistymistä koskevissa asioissa. Kun nuori siirtyy jälkihuollon pariin 18-vuotiaana aluksi nuoren tuen tarve ja työntekijöiden työmäärä on suuri, mutta yleensä nuoren lähestyessä 21 vuoden ikää tuen tarve on enää vähäistä. Jälkihuollon työntekijät painottavat että jälkihuolto auttaa nuorta aivan kaikessa tarvittavassa. Kysyessämme kehittämisideoista, työntekijät toteavat, että parhaimmat ideat tulevat suoraan nuorilta. Työntekijät kertovat myös kokeneensa, että nuorille on tärkeää saada vaikuttaa ja osallistua omaan jälkihuoltoonsa.

3.5 Toiminnan arviointi

Haastattelut onnistuivat ja toteutuivat hyvin. Koimme, että haastattelut olivat tarpeellisia, toivat syvyyttä ja erilaisia näkökulmia projektiimme. Mielestämme haastatteluiden yhteenveto selkeytti projektin kokonaistoimintaa. Haastatteluja sopiessamme, huomasimme jälleen aikataulujen yhteensovittamisen haastavuuden. Pohdimme paljon haastattelujen tyyppiä, haastattelurunkoa ja kysymyksiä sekä missä haastattelut pidettäisiin. Erityisesti itsenäistyvien nuorten kohdalla mietimme missä haastattelu pidettäisiin. Aluksi mietimme

ja ehdotimme rauhallista kahvilaa, ajatuksena se, että nuoret olisivat kokeneet tunkeilevana omassa kodissaan pidettävät haastattelut. Nuoret kuitenkin kutsuivat meidät kotiinsa oma-aloitteisesti, jolloin mietimme saavamme henkilökohtaisemmat vastaukset ja rauhallisemman haastattelu ympäristön ilman häiriötekijöitä. Jälkihuollon haastattelu pidettiin jälkihuollon tiloissa, joka tuntui luontevalta koska haastattelu pidettiin työntekijöiden työaikana. Jälkihuollon tiloissa saimme rauhallisen kokoushuoneen käyttöömmme haastattelun ajaksi, joka toimi hyvin ryhmähaastattelussa.

Asiakkaat eli tässä tapauksessa projektiimme kuuluvat nuoret ovat aina subjekteja. Asiakkaiden toimintaa voi muuttaa vain asiakas, eli subjekti, itse. Kukaan ei voi toimintaa heidän puolestaan muuttaa, vain asiakkaiden toimintaedellytyksiä on mahdollista muuttaa. Toimintaedellytyksiä muuttamalla, asiakas saa mahdollisuuden muuttaa itse omaa toimintaansa. Särkelä (1994: 24) toteaa, että on epäeettistä edellyttää asiakkaalta sellaista toimintaa, johon hänellä ei ole toimintaedellytyksiä. Ihminen asettaa itselleen sellaisia tavoitteita, joiden toteuttamiselle on riittävät edellytykset; tietojen, taitojen ja omien kykyjen uskotaan riittävän tavoitteiden toteuttamiseen. Jos tavoitteita pidetään riittävän tärkeinä, silloin toimintaan kannattaa ryhtyä. (Särkelä 1994: 27, 40.)

Subjektius ilmenee toimijuutena suhteessa ympäristön kanssa. Subjektin toimijuus syntyy vuorovaikutuksessa jonkin toisen systeemin kanssa, yleensä toisten ihmisten tai sisäisen tunteen aikaansaamana. Subjektin toimijuuteen liitetään voimakkaasti subjektin oma tahdonvapaus, kyky puolustaa, sekä hallita itseään että toisia ja kyky toimia rationaalisesti. Subjektin toimijuutta kuvataan usein käsitteellä ”suhteellinen toimijuus”, millä tarkoitetaan sitä että toimijuus muodostuu ihmissuhteissa sosiaalisten ulottuvuuksien, riippuvuuden, välittämisen ja yhteisyyden kokemuksen kautta näiden yhteensulautumana. Subjektius rakentuu ulkoisen maailman vaatimusten ja omien sisäisten prosessien tiedostamisena ja yhteensovittamisena. Subjektius ilmenee aktiivisena osallistumisena ja neuvotteluna omasta paikasta. Subjektiksi tulemisen lopputulos on omista valinnoistaan tietoinen, rationaalinen ja aktiivinen osallistuja ja vaikuttaja yhteisössä. (Mahlakaarto 2010: 23 - 25.)

Subjektuutta koskevat erilaiset teoriat näkevät kaikki subjektiksi tulemisen edellyttävän reflektiivisen tietoisuuden heräämistä itsestä, omista resursseista kokonaisvaltaisesti sekä selkeää käsitystä omasta paikasta yhteisössä. Teoriat korostavat subjektuuden saavuttamisen edellyttävän aktiivista osallistumista yhteisön toimintaan. Yksilö on sosiaalinen olento ja sosiaalinen ympäristö määrittää, muovaa ja asettaa rajat yksilön toiminnalle. Subjektiksi tuleminen merkitsee tällöin myös sitä, että yksilö määrittää oman

positionsa suhteessa sosiaaliseen ympäristöön ja omien valintojen ja sekä vaihtoehtoisten tulkintojen tekemistä itsestä suhteessa ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. (Mahlakaarto 2010: ei sivunumeroa, Hännisen 2009 mukaan.)

Saimme nuorilta koko toiminnan keskiarvoksi numeron 7 (asteikolla 4-10). Kysyimme myös nuorilta oman ohjaamisemme arvosanaa (asteikolla 4-10) ja keskiarvoksi saimme numeron 7½. Saimme kaikki 5/5 arviointilomaketta täytettynä takaisin, neljä saimme lopputapaamisen yhteydessä ja yhden myöhemmin muutamaa päivää myöhemmin. Yhdessä palautelomakkeessa oli valittu pelkästään negatiivisia adjektiivejä sekä annettu huonot arvosanat kokonaistoiminnasta sekä meidän omasta ohjaamisestamme. Yksi nuorista kertoi kokevansa ettei osaa antaa palautetta ja arviointia, sillä oli osallistunut vain ensimmäiseen osioon (tapaaminen ja cv:n tekeminen). Lopuissa kolmessa lomakkeessa saimme hyvää palautetta toiminnasta ja ohjaamisesta, sekä rakentavaa ja kehittäväää palautetta tiedonkulusta ja aikatauluttamisesta:

”Ekalla kerralla olisi voinut ilmottaa kaikkien kertojen ajat ja mitä oltaisiin tehty, sitoutua niihin kertoihin kun itse haluaisi”

”Ohjaajien olisi pitänyt muistuttaa tapaamisista”

”Tarkistaa että tieto siirtyy ohjaajilta nuorille ajoissa”

”Ajoissa sopinut ja ilmoittanut”

Arviointilomakkeessa kysyimme, minkälaista toimintaa nuoret olisivat toivoneet lisää. Neljä nuorista ei osannut määritellä mitään tiettyä toimintaa.

”Lisää tietoa käytännön jutuista esim. laskut, tuet, ym.”

”En oikein mitään kaikki oli oikein loistavaa”

Arviointilomakkeessa nuoret vastasivat kysyessämme kuinka tarpeellista itsenäistymistä tukeva toiminta on sijaishuollossa asuville nuorille ylipäänsä, korostui vaihtoehto ”henkilökohtaisen tarpeen mukaan”. Kysymykseen kuinka tarpeellista itsenäistymistä tukeva toiminta on nuorelle itselle, kolme nuorista oli vastannut ”tarpeellista” ja kaksi nuorista ”ihan ok” tai ”tarpeetonta.” Kolme nuorta, jotka kokivat itsenäistävän toiminnan tarpeelliseksi, olivat ympyröineet myös vaihtoehdot ”fiksua” ja ”hyödyllistä.”

Lomakkeen viimeinen kohta oli ”ruusuja ja risuja” eli kohta vapaamuotoiselle palautteelle. Nuoret olivat kohtaan laittaneet:

”Ruusuja paljon”

”Risuja”

”Kävin niillä kerroilla joille kerkesin ja niitten perusteella oli ihan hyvä juttu. Kiitos teille ja toivottavasti onnistui tämä ”koekaniini” olo. ”

”Kuntosali oli hyvä juttu!”

Teimme arviointilomakkeen vastauksista yhteenvedon. Valitsimme nuorille valmiit vastausvaihtoehdot, sekä positiivisista että negatiivisista adjektiiveista (Liite 7). Nuoret valitsivat positiivisia adjektiiveja huomattavasti enemmän. Ainoastaan tiedotus ja aikataulutukset saivat enemmän negatiivisia adjektiiveja. Kehitysehdotuksista nuoret kokivat ilmoitustaulun tai julisteen toimivimmaksi. Vastauksia monivalintakysymyksiin saimme kohtalaisesti. Suurin osa nuorista valitsi enemmän kuin yhden vaihtoehdon, erityisesti arvioidessaan toiminnan tarpeellisuutta heille itselleen. Nuoret vastasivat toiminnan olevan heidän mielestään tarpeellista 3/kpl, mielenkiintoista 2/kpl, ihan ok 2/kpl. Lisäksi nuoret kuvasivat toiminnan olevan kivaa, lepposaa, hauskaa ja tarpeetonta 1kpl/per. Nuorten mielestä toiminta ei kuitenkaan ollut tylsää, vaikeaa tai vaativaa.

Nuoret antoivat palautetta tiedotuksesta ja aikataulutuksesta. Nuorten mielestä tiedotus ja aikataulutukset olivat epäselviä 3/kpl, liian vähäistä 2/kpl, sekavaa 2/kpl ja kiireellistä 1/kpl. Tämän kysymyksen kohdalla nuoret vastasivat pelkillä negatiivispainotteisilla adjektiiveilla. Positiiviset adjektiivit ”selkeää”, ”liian paljon”, ”onnistunutta” ja ”sopivaa”, jätettiin valitsematta. Kysyimme nuorilta myös kehitysehdotuksia, miten tiedotusta ja aikataulutusta olisi voinut parantaa. Saimme eniten vastauksia vaihtoehdosta ”ilmoitustaulu/juliste aikatauluista” 3/kpl, lisäksi yksi nuori olisi toivonut jokaiselle omia kalentereita joihin merkitä vierailut ja tapaamiset. Kukaan nuorista ei antanut ääntään ”sähköpostille/kirjeelle”, myöskään omia ehdotuksia ei saatu.

Nuoret arvioivat kuinka tarpeellista itsenäistymistä tukeva toiminta on sijaishuollossa asuville nuorille ylipäänsä. Nuoret arvioivat, että toiminnan tarpeellisuutta tulisi katsoa henkilökohtaisen tarpeen mukaan 3/kpl ja kaksi nuorista arvioi toiminnan olevan erittäin tarpeellista. Yksi nuorista arvioi itsenäistävän toiminnan olevan sijaishuollossa asuville nuorelle tarpeetonta. Adjektiivit ”tarpeellista” ja ”jonkin verran tarpeellista” jätettiin valitsematta. Nuoret arvioivat myös kuinka tarpeellista itsenäistymistä tukeva toiminta oli heille itselleen. Nuoret pitivät toimintaa tarpeellisena 3/kpl, hyödyllisenä 2/kpl, fiksunä 2/kpl mutta myös tarpeettomana 2/kpl. Lisäksi nuoret valitsivat adjektiivit ihan ok, kannattavaa, kertausta 1kpl/per. Kukaan nuorista ei valinnut adjektiiveja turhaa ja siedettävää.

Arviointilomakkeiden vastaukset jakavat tutkittavat nuoret niin, että viidestä nuoresta kolme valitsivat selkeästi paljon positiivisia adjektiiveja ja kokivat toiminnan hyödylliseksi ja tarpeelliseksi. Myös näiden nuorten arviointilomakkeissa oli eniten kehitysehdotuksia. Yksi nuorista vastasi kokevansa, ettei osaa arvioida toimintaa, koska on osallistunut ainoastaan yhteen tapaamiskertaan toiminnan aikana. Yksi nuorista vastaa pitävänsä toimintaa täysin tarpeettomana. Eniten positiivista palautetta antaneet kolme nuorta myös osallistui toimintaan kahta muuta nuorta enemmän. Enemmän toimintaan osallistuneet ja vaikuttaneet nuoret suhtautuivat itsenäistävään toimintaan positiivisemmin, sekä kokivat sen itselleen tärkeämmäksi kuin vähemmän osallistuneet nuoret. Nuorten oma motivaatio ja osallisuus olivat pohjana itsenäistymiselle ja itsenäistävästä toiminnasta hyötymiselle.

Vaikka osa toiminnastamme tapahtui ryhmässä, ei ryhmäyttäminen ollut tavoitteenamme, vaan tukea jokaisen nuoren henkilökohtaista itsenäistymisprosessia erikseen. Niemistön (2004) mukaan, pienryhmä voi olla auttamisvälineenä tehokas, jos sen suunnittelussa on huomioitu hyvin ryhmäkonteksti, jäsenet, sekä hyödyllisin ohjaustapa jäsenille. Hyvin ohjatuissa ja huolellisesti järjestetyissä pienryhmissä yksilö voi tiedostaa piilotajuisia tai esitietoisia pyrkimyksiä. Ryhmässä jäsenten on mahdollista kohdata ja käsitellä ongelmiaan. (Niemistö 2004: 24, 26, 69.)

4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Yleisesti etiikka tarkoittaa hyvien asioiden noudattamista. Eettisiä rajoja määrittävät yksilöiden huomioiminen, arvot, yhteiskunnan normit sekä lainsäädäntö. Tutkimusetiikassa on otettava huomioon tutkittavan anonymiteetti, luottamuksellisuus sekä ympäristön vaikutus tutkittavaan. Teemme toiminnallisen opinnäytetyömme niin, että jokaisen tutkimukseen osallistuvan nuoren sekä haastateltavien henkilöllisyys pysyy salassa. Olemme kertoneet jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle henkilölle kuinka heidän henkilöllisyys käytännössä tapahtuu. Anonymiteetin säilyessä, voidaan käsitellä myös arkoja aiheita. Anonymiteetin säilyminen on myös tutkimuksen kannalta hyvä asia, sillä se lisää tutkijan vapautta. (Mäkinen 2006: 114 - 116.)

Sosiaalialan etiikka perustuu pitkälti yleisiin ihmisoikeuksiin ja tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen, puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, muutos ja kehitys. Myös hyvinvoinnin lisääminen ja asiakkaan toimintakyvyn sekä osallistumisoikeuden parantaminen on sosiaalialalla ominaista. Itsemääräämisoikeus, osallistumisoikeus, oikeus yksityisyyteen sekä oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisena toteutuu kaikilta osin toimintakeskeisessä opinnäytetyössämme. Kunnioitamme tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyyttä noudattamalla salassapitosäännöksiä sekä kunnioittamalla heidän itsemääräämisoikeutta antamalla jokaiselle mahdollisuus itse päättää osallistumisestaan. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005: 5, 7 - 8.)

Teemme opinnäytetyömme sosiaalialan eettisiä ohjeita noudattaen. Kunnioitamme tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyyttä noudattamalla salassapitosäännöksiä sekä kunnioittamalla heidän itsemääräämisoikeutta antamalla jokaiselle mahdollisuus itse päättää osallistumisestaan. Noudatamme myös eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 24 - 25.) Haimme tutkimusluvan Espoon sosiaali- ja terveystoimesta heinäkuussa. Pyysimme jokaisen nuoren huoltajalta luvan tutkimukseen osallistumiseen kirjallisesti. Lähetimme postitse jokaiselle huoltajalle suostumuslomakkeen sekä vastauskuoren. Saimme jokaiselta viideltä huoltajalta myönteisen vastauksen nuoren osallistumiseen.

Suomessa ei ole vielä yhtenäistä lainsäädäntöä, asetusta tai ikärajoja, kun tutkimuksessa tutkitaan lapsia. Lähtökohtana on kuitenkin aina perusperiaate siitä, että lapsen omaa tahtoa tulee kunnioittaa. Vanhempien suostumus ei yksin riitä tutkimukseen osallistumiseen. Lastensuojelulain mukaan lapsen omaa mielipidettä on kuultava kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Alustavasti 12-vuotias voi osallistua tutkimukseen ilman, että hänen vanhemmiltaan kysytään lupaa. Kuitenkin voidaan pitää hyvien tapojen mukaisena kysyä lupa myös 12 vuotta täyttäneiden vanhemmilta. Joissain tilanteissa edellytetään aina alle 18-vuotiaalta vanhempien tai huoltajan suostumusta tutkimukseen osallistumiseen. (Kuula 2006: 148 - 149.)

Tutkimusta tehdessä yksityisyyden kunnioittamisella tarkoitetaan, että tutkittavat saavat itse määrittää mitä tietoja he itsestään tutkimuskäyttöön antavat. Yksityisyyden kunnioittamiseen kuuluu myös se, että tutkimustekstejä ei saa kirjoittaa sellaiseen muotoon, mistä yksittäinen tutkittava on tunnistettavissa. Ihmiset yleensä antavat tutkimuskäyttöön omia tietojaan, mikäli he saavat riittävästi tietoa tutkimuksesta ja hyväksyvät sen tavoitteet. Tutkittavilla on oikeus tietää muun muassa ajankohtaisin tieto tutkimuksesta, sen toteuttajista, tavoitteista ja toteuttamistavoista. Luottamuksellisuus

tutkimusaineistosta puhuttaessa viittaa jälleen yksittäiseen tutkittavan tietoihin ja ennen kaikkea sopimukseen siitä kuinka näitä tietoja käytetään. Sopimus aineiston käyttötavasta, käyttäjistä, käyttöajasta, mahdollisista muokkaustavoista ja säilyttämisestä sovitaan tutkittavien kanssa jo tehtäessä sopimusta tutkimukseen osallistumisesta. Tutkittavan on pystyttävä luottamaan siihen, että aineistoa käsitellään ja säilytetään, kuten on yhdessä sovittu. (Kuula 2006: 64.)

Jälkikäteen huomasimme, että arviointilomakkeen adjektiiveissa oli enemmän positiivisia tai neutraaleja ominaisuuksia, kuin negatiivisia. Halusimme tehdä viimeisestä tapaamiskerrasta ja myös koko toiminnastamme positiivisävytteistä, mutta arviointilomakkeen luotettavuuden kannalta olisi ollut parempi että valittavissa ominaisuuksissa olisi ollut vaihtoehtoina yhtä paljon positiivisia ja negatiivisia vaihtoehtoja. Keskityimme arviointilomakkeen tekemisessä siihen, että lomake olisi nuoren silmään visuaalisesti kiinnostava ja helposti täytettävä. Emme halunneet arviointilomakkeesta liian virallista, vaan käytimme mieluummin puhekielisiä ilmaisuja, jotka nuorten olisi helppo ymmärtää. Jälkikäteen huomasimme, etteivät kaikki vastausvaihtoehdot vastanneet tarpeeksi kysymyksiin. Vilkan (2007) mukaan, arviointilomakkeen kysymysten sisältöä, muotoilua ja esitystapaa ei voi koskaan tarkistaa liikaa. Jokaisen kysymyksen kohdalla tulisi miettiä, onko kysymyksissä johdattelevia sanoja tai tyyliä. Lomakkeen kautta tutkija on vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. (Vilka 2007: 64 - 65, 70.) On myös mahdollista, että itsenäistyneiden nuorten haastattelukysymykset olivat liian johdattelevia haastattelulomakkeen kohdan ”väittämässä”, jossa haastateltavien nuorten toivottiin kommentoivan kahta teoreettisesta viitekehyksestä poimittua väittämää.

Tutkimuksen julkaiseminen palvelee montaa päämäärää, se muun muassa mahdollistaa edelleen aloitetun tutkimuksen kehittämisen hyödyntämällä tutkimustuloksia. Kirjoittajat, ja tässä tapauksessa tekijät, ovat vastuussa nimissään julkaistusta tekstistä. Vastuu ulottuu koko tutkimusprojektiin, tulosten luotettavuuteen, julkaistun tekstin oikeakielisyyteen ja laatuun. Tekijöiden tulee kriittisesti analysoida tutkimustaan ja sen tuloksia. Tekijöiden tulee myös karsia tarjolla olevasta informaatiosta tutkimuksen kannalta oleva olennainen ja luotettava tieto (Mäkinen 2006: 131). Tutkijat joutuvat tulkitsemaan lähteitään monella tapaa, muun muassa niiden sisältöä ja merkitystä, mutta välttää päättömiä johtopäätöksiä. Lähteen aitouden selvittäminen on äärimmäisen tärkeää, siksi olisi suotavaa suosia ensikäden lähteitä eli primaarilähteitä. Lisäksi pohdimme kuinka tärkeää on, että molemmat työssämme tekijöiksi mainitut henkilöt ovat olleet työssä mukana. (Mäkinen 2006: 121, 123 - 124, 128.) Parityöskentely opinnäytetyössämme toimi hyvin ja opimme yhdessä työskentelyn taitoja. Olemme tukeneet ja tarkistaneet toistemme työskentelyä ja keskittyneet siihen, että pysyisimme olennaisessa. Toimintatapamme ja näkemyksemme

projektin etenemisestä ovat alusta asti olleet samankaltaiset ja koemme, että se on helpottanut yhdessä työskentelyä paljon. Mielestämme on hyvä, että opinnäytetyötä tehdään pareittain, sillä kaksi ihmistä pystyy tarkistamaan toistensa työnjälkeä ja refleктоimaan toisiaan rakentavasti. Mielestämme parityöskentely ei vaikuttanut suuresti opinnäytetyömme luotettavuuteen. Uskomme, että parityöskentely on parantanut luotettavuutta silloin, kun on ollut kysymys havainnoinnista tai suullisen palautteen vastaanottamisesta ja kirjaamisesta. Havainnointi ja suullinen kanssakäyminen ovat mielestämme subjektiivisia kokemuksia. Uskomme että kahden tutkijan kokemus ja näkemys yhdistettynä, on luotettavampi kuin yhden tutkijan, jolla on vain oma havainto ja kokemus havainnointitilanteesta.

5 Pohdinta ja kehittämissuhteet

Tavoitteenamme oli tukea nuoren itsenäisyyttä, itsetuntoa sekä identiteettiä itsenäistymistä tukevalla toiminnalla. Opinnäytetyömme edetessä toimintaan, huomasimme, että suunnitelmamme muuttui jatkuvasti. Nuorten osallistuminen muodostui suurimmaksi haasteeksi toimintaa tehdessämme. Muutimme toimintaa nuorien toiveiden mukaan muun muassa lisäämällä ylimääräisen kuntosalin ja ryhmäliikuntatutustumisen. Ymmärsimme, että meidän olisi kuunneltava nuorten toiveita ja mielipiteitä, jotta toiminta onnistuisi ja saisimme nuoret osallistumaan mielellään. Liikuntaan liittyvät tutustumiskäynnit kuntokeskuksiin toteutuivat odotettua paremmin, mutta esimerkiksi työpaikkavierailut eivät toteutuneet lainkaan, vaikka työpaikat olivat valittu nuorten toiveiden pohjalta. Nuoret eivät ilmaisseet toiminnan alussa olevansa erityisen kiinnostuneita liikunnasta, mutta mainitessamme liikuntavierailuista, huomasimme nuorten kiinnostuksen liikkumiseen. Vain muutama nuorista harrastaa, tai on harrastanut, aktiivisesti liikuntaa ja pohdimme, oliko juuri näillä nuorilla vaikutusta vähemmän aktiivisiin nuoriin. Liikuntaan tutustumisen kynnys on mahdollisesti myös pienempi, kun se aloitetaan porukassa, eikä tunnille tai kuntosalille tarvitse mennä yksin ensikertalaisena. Myös me toiminnan ohjaajina osallistuimme liikuntatutustumisiin, joka mahdollisesti vaikutti rohkaisevasti nuoriin. Mainitsimme jo aiemmin tekstissämme, että pohdimme oliko työelämä nuorille mahdollisesti kuitenkin liian kaukainen ajatus, jonka vuoksi motivaatio tutustumisiin oli huonompi. Lastenkodin arjessa mikään päivä ei ole samanlainen. Nuorten osallistuminen ja vierailujen peruminen johtui usein ennalta arvaamattomien menojen tai syiden takia. Nuoret eivät myöskään halunneet osallistua vierailuihin yksin.

Toimintakeskeisen osan jälkeen, huomasimme kehittäneemme koko opinnäytetyömme idean ja toteutuksen itse. Luulimme aluksi, että haluaisimme selkeän suunnitelman tai hankkeen, jossa on valmis runko toiminnallemme tai joku muu kertomassa minkälainen projekti meidän tulisi tehdä. Kun teimme ja suunnittelimme kaiken itse, yllätyimme positiivisesti kuinka luontevalta ja henkilökohtaiselta projekti tuntui. Pidimme erityisesti siitä, että saimme itse päättää lähes kaikesta toiminnasta ja työmenetelmistä. Haastavana koimme kuitenkin sen, että olemme olleet projektissa hyvin omillamme ja projektia on jouduttu muuttamaan kokoajan kokemuksen ja epäonnistumisienkin kautta. Olemme saaneet ja ottaneet mielellämme vastaan ideoita ja kehitysehdotuksia niin opettajilta, nuorilta sekä lastenkodin ohjaajilta, mutta viimekädessä päätökset toiminnasta olemme tehneet itse koko projektin ajan. Koemme, että olemme oppineet projektin aikana paljon itsestämme, omista työskentelytavoistamme sekä lastenkodin ympäristöstä ja nuorista. Näinkin itsenäisen projektin luomisessa ja järjestämisessä koemme kasvaneemme ammatillisesti. Analysointi on luova prosessi joka saattaa muuttaa muotoaan prosessin edetessä. Tulkinnan avulla pyrimme tuomaan esille tutkittavasta asiasta tai ihmisestä jotain sellaista, mikä lisää ymmärrystämme aiheesta. Tutkimuksen tekijä luo itse tutkimuksen analysointisäännöt, vaikka moniin tilanteisiin on jo olemassa sääntöjä. Perustellessaan omat säännöt ja valintansa, tutkimuksen tekijä osoittaa osaavansa laadullisen tutkimuksen teon. (Hirsjärvi & Huttunen 1995: 202 - 203.)

Särkelä (1994) pohtii kirjassaan sitä, jos työntekijä - tässä tapauksessa me eli tekijät - on suunnitellut jonkin projektin ja on itse innostunut sen toteuttamisesta, niin voiko asiakkaalle jäädä pelkkä apulaisen rooli? Entä jos asiakas - tässä tapauksessa projektiin osallistuneet nuoret - pyrkii dominoimaan itseensä kohdistuvaa projektia, onko työntekijä valmis luopumaan roolistaan vai leimataanko asiakas hankalaksi ja hänen nouseva dominoitavuus vastarinnaksi? (Särkelä 1994: 43, 58.) Tämä teoria on hyvin mielenkiintoinen ja pohdimmekin sitä suhteessa omaan opinnäytetyöhömmme. Koemme itse innostuneemme projektista ja loimme nuorille valmiin toiminnan ja odotimme nuorien myös innostuvan suunnitelmastamme. Onko sittenkin mahdollista, että pidimme heidän osallistumattomuuttaan huonona tapana joka pitäisi kitkeä pois, eikä sen olevan seurausta jostain muusta? Sijaishuollossa asuvien nuorten osallistumattomuutta tulisi aina miettiä, johtuuko se pelkästä ”laiskuudesta”, vai onko sen takana esimerkiksi raskaat kokemukset, joita nuori on joutunut kokemaan. Myös tässä tapauksessa tutkittavien nuorten kohdalla tulisi pohtia tätä näkökulmaa, eikä automaattisesti olettaa, ettei nuorilla ole kiinnostusta lähteä vierailuihin tai tutustumisiin. Pohdimme myös, ovatko huostaan otetut nuoret sijaishuollossa tottuneet olemaan ei-subjekteja, kohteita joiden puolesta tehdään päätöksiä. Koska kyseessä on kuitenkin alaikäiset lapset, aikuiset päättävät yhdessä mikä on lapselle parasta sijaishuollossa ollessaan. Nuoren mielipidettä kuullaan, mutta loppukädessä päätöksen tekee usein joku muu kuin nuori itse.

Pyrimme itsenäistymistä tukevalla toiminnalla antamaan valmiuksia nuorelle olemaan oman elämänsä subjekti. Toiminnan ollessa vapaaehtoista, subjekti oli automaattista nuorten tehdessä itse päätöksen omasta osallistumisestaan. Pyrimme lisäämään nuorten aktiivisuutta selvittämällä nuorten mielipiteitä ja ehdotuksia toimintaan liittyen. Vaikka kysyimme toiveita toiminnasta nuorilta, teimme loppujen lopuksi kuitenkin lopulliset päätökset toiminnasta itse. Näidenkin nuorien kohdalla aikuisten on tehtävä päätökset, sillä he ovat alaikäisiä. Mielestämme olisi tärkeää kannustaa ja ohjata nuoria asteittain kohti itsenäistä aikuisuutta opettamalla heitä olemaan subjekteja, eikä ei-subjekteja. Osallistumattomuus johtui osittain siitä, että nuoret olivat ei-subjekteja. Nuoret itse sanoivat viimeisessä tapaamisessa osallistumattomuuden oleellisimmaksi syyksi sen, etteivät ohjaajat muistuttaneet nuoria sovitusta tapaamisista. Kuten jo aikaisemmin totesimme, sijaishuollossa asuvat nuoret siirtävät vastuuta omista menoistaan ja niiden toteutumiset ohjaajille. Halusimme rajata oman roolimme tiukasti opiskelijan rooliin, jonka seurauksena pysyimme lastenkodin ulkopuolisina tekijöinä. Yritimme olla läsnä nuorille tarvittaessa, muun muassa esitellessämme suunnitelmaa, mutta läsnäolo ei kuitenkaan mielestämme riittänyt. Luulemme, että nuoret eivät aina osanneet erottaa meidän roolia, vaan kysyivät esimerkiksi vierailujen aikana lupaa yökylään tai muuhun, johon vain ohjaaja voisi antaa luvan. Muistuttelimmekin nuorille useasti, että emme ole vierailujen aikana töissä, vaan vierailut kuuluvat opiskeluumme ja nuoret tutkimukseemme.

Toiminnallisen osan päätyttyä pohdimme, että olisiko pitänyt ottaa isompi otos nuoria mukaan projektiin, esimerkiksi kaikki vuonna 2012 viisitoista vuotta täyttävät nuoret. Mietimme, olisiko se lisännyt osallistujamäärää toimintaan, koska nuoret kertoivat, etteivät halua osallistua mihinkään toimintaan ainoana nuorena. Jos osallistujia olisi enemmän, todennäköisyys sille että osallistujia olisi vain yksi, on pienempi. Toisaalta nuoret olivat sitä mieltä että ikä ei ole niin ratkaiseva tekijä kuin nuoren oma motivaatio. Mietimme myös miten toiminta olisi toteutunut, jos se olisi ollut täysin joko yksilö- tai ryhmämuotoista. Projektin alussa kysyimme nuorilta millä tavoin he haluaisivat toimintaa toteuttaa ja silloin suurin osa nuorista ei osannut sanoa. Uskomme, että ryhmän ja oman ikäisten nuorten merkitys on nuorelle tärkeää. Jos kaikki järjestämämme toiminta olisi ollut yksilömuotoista, olisimme mahdollisesti päässeet henkilökohtaisemmalle tasolle nuoren itsenäistymisen tukemisessa, mutta se olisi vaatinut mielestämme pidemmän ajanjakson sekä huomattavasti enemmän resursseja. Toisaalta taas täysin ryhmämuotoisessa toiminnassa, mikäli ryhmä toimii hyvin, se motivoi toinen toistaan. Huonosti toimiva ryhmä taas vastaavasti laskee kaikkien motivaatiota ja kiinnostustasoa. Mikäli tämän kaltaista toimintaa lähdetään järjestämään täysin ryhmälähtöisesti, ryhmäyttäminen ja sen koossa pitäminen on äärimmäisen tärkeää toiminnan onnistumisen kannalta.

Viimeisellä tapaamiskerralla nuoret kertoivat kokeneensa, ettei nuorten ja ohjaajien tiedonkulku toiminut tarpeeksi hyvin, jolloin nuoret saivat tietää tutustumisista vasta liian myöhään. Tämä oli nuorten mukaan myös osasyynä nuorten osallistumattomuuteen. Nuoret kertoivat viimeisellä tapaamiskerralla, ettei tutustumisvierailuja merkitty viikkosuunnitelmiin, jolloin he eivät tienneet tulevien tutustumiskäyntien ajankohdasta. Nuoret antoivat palautetta, että toiminnan aikataulu olisi pitänyt olla selkeämpi ja helposti tavoitettavissa. Nuoret pitivät ajatusta julisteesta tai ilmoitustaulusta tarpeellisena. Nuoret kokivat, että toimintakeskeinen osio olisi onnistunut paremmin, jos heitä olisi sitoutettu enemmän esimerkiksi kirjallisena sopimuksena jonka nuoret itse allekirjoittaisivat. Nuoret olivat vahvasti sitä mieltä, että osa toiminnasta olisi pitänyt olla pakollista. Nuoret olisivat kuitenkin halunneet itse vaikuttaa mihin käynteihin olisi ollut pakollista osallistua. Nuoret sanoivat, että esimerkiksi sellainen käytäntö olisi toiminut, jossa olisi ollut kahdeksan erilaista tutustus- tai vierailukäyntiä, joista olisivat saaneet itse valita neljä mieluisinta käyntiä joiden osallistumiseen olisi sitten sitouduttu. Saimme kehitysehdotuksena myös, että nuorten osallistumismotivaatiota olisi nostanut jonkinlainen virkistystoiminta tutustus- ja vierailukäyntien jälkeen niin sanotusti ”palkintona”. Virkistystoiminnaksi ehdotettiin esimerkiksi keilausta ja Linnanmäelle menoa.

Pohdimme, että mikäli olisimme tehneet heti projektin alussa kartoituksen toiminnasta kiinnostuneista nuorista ja sen pohjalta muodostaneet tutkittavat nuoret, olisi yleinen motivaatio ja osallistuminen ollut suurempi. Nuoret totesivat, että eivät olisi lähteneet mukaan vastaavaan toimintaan, ellemmme olisi olleet heille entuudestaan tuttuja. Pohdimme, jos vastaavaa toimintaa järjestettäisiin entuudestaan tuntemattomille nuorille, kannattaisi projektin tekijän tai tekijöiden tehdä itsensä tutuksi nuorille.

Totesimme, että nuoria olisi pitänyt sitouttaa toimintaan enemmän. Vaikka toiminta perustui vapaaehtoisuuteen, nuoria olisi pitänyt vastuuttaa osallistumiseen niin, että sovittuja tapaamisia tai tutustumisia ei peruttaisi aiheetta. Koimme hyvin haastavaksi aikataulujen yhteensovittamisen nuorten, lastenkodin sovittujen menojen, meidän omien menojen sekä tutustumispaikan välillä. Myös tapaamisten sopiminen sähköpostitse oli kovin hidasta. Aikataulumme näkyi ohjaajien pöytäkalenterissa, mutta nuorilla ei ollut omia kalentereita, jolloin sovitut tapaamiset ja muut helposti myös unohtuvat. Olisi ollut selkeämpää jos jokaisen kotiryhmän ilmoitustaululle olisi laitettu selkeä aikataulu, josta sekä nuoret että ohjaajat olisivat nähneet itsenäistävän toiminnan etenemisen ja sovitut tapaamiset. Tiedonkulkua olisi mahdollisesti selkeyttänyt, jos olisimme pitäneet jonkinlaista tiedotustilaisuutta ohjaajille erikseen koko toiminnasta ja siitä mitä me

vaadimme ohjaajilta. Kolmivuorotyö lisää haastetta tiedonkulkuun ja ohjaajien työmäärä nuorten kanssa on jo valmiiksi suuri. Ymmärsimme, että meidän olisi itse pitänyt olla enemmän läsnä ja näkyvinä lastenkodilla muun muassa osallistamassa ja kannustamassa nuoria osallistumiseen. Ohjaajien toimenkuva projektin toteutumisen aikana jäi heille kuin meillekin epäselväksi. Totesimme myös, että ajanpuutteen vuoksi aikataulu ei jättänyt tilaa muutoksille ja toiminta oli liian tiukalla aikataululla toteutettu. Olisimme saaneet tehtyä jäsenneympäätä toimintaa, selkeämmän aikataulun sekä tarpeeksi aikaa valmistaa nuoria tutustumisista ja vierailuista, jos meillä olisi ollut enemmän aikaa opinnäytetyön suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toisaalta, jos aikataulu ja vierailu/tutustumispaikat olisi jo sovittu entuudestaan, ei projektissa olisi näkynyt nuorten omat toiveet ja ideat. Näin ollen ei olisi ollut mahdollisuutta myöskään minkäänlaisiin muutoksiin kesken toiminnallisen osion. Me halusimme nimenomaan, että toiminta olisi nuorilähtöistä ja tutustumiskäynneissä kuunneltaisiin nuorten toiveita sekä tuettaisiin mahdollisia tulevaisuuden toiveita ja suunnitelmia.

Yhtenä kehitysehdotuksena mietimme, että nuorille olisi voinut heti toiminnan alussa antaa omat kalenterit, joita olisi opeteltu yhdessä käyttämään. Mielestämme omista aikatauluista ja menoista huolehtiminen kuuluu olennaisesti itsenäistymiseen. Tavoitteena olisi voinut olla, että tapa pitää omista menoista kalenteria, olisi jäänyt nuorille tavaksi. Tällä hetkellä enemmistöllä lastenkodin nuorista ei ole omaa kalenteria, vaan nuorten menot ovat aikuisten vastuulla ohjaajien kalenterissa.

Lähteet

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vilhunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2009. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerrus.

Himberg, L., Laakso, J., Näätänen, R., Peltola, R., Vidjeskog, J. & Söderström, W. 2006. Kehittyvä ihminen - psykologia 2. 1.-7. painos. Helsinki: Werner- Söderström Oy.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Jyväskylä: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Raamatutrükikoda Gaudeamus.

Hänninen, A. & Laiho, S. 2008. Matsi - elämäpeli - tietokonepelistä tukea elämänhallintaan? Laurea-Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kivelä V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan - Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2. Painos. Turenki: Kirjapaino Jaarli Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. 20. painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Kokko, P. 2006. Ajelehtiminen ja sitoutuminen jälkihuolto nuorten elämäkerroissa. Diakonia-Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerrus.

Laaksonen, A. (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Saarijärvi: Gummerus.

Laaksonen, S. & Kempainen, M. 2005. Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Teoksessa s. 43 Heinjoki, H., Heinonen, H., Kiiskinen, P., Mikkola, K., Ollila, K. & Peitsalo, P. (toim.) Tavoitteena hyvä sijoitus - Haaste avohuollon ja sijaishuollon yhteistyölle. Teoksessa s. 71 Niemelä, H. (toim.) Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Jyväskylä: Gummerus.

Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Teoksessa Hänninen, S. 2009. Voimaantumisen tarinat subjektiuden vahvistajana. Ei sivunumeroa. Jyväskylä: Jyväskylä university printing house.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerrus.

Niemistö, R. 2004. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere: Tammer-Paino.

Ojanen, M., Svennevig, H., Nyman, M. & Halme, J. 2001. Liiku oikein - voi hyvin. Liikunnan merkitys hyvinvoinnille. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus: Hakupaino Oy.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen: lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Jyväskylä: Pesäpuu.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Teoksessa ss. 202, 210-211 Pösö, T. & Bullock, R. (toim.) Kasvatustyö sijaishuollossa. Jyväskylä: Gummerus.

Rantanen, M. 2007. Lastenkodin ohjaajan tuki nuoren kehityksessä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Riihinen, S. 2000. ”Värikäs elämä” Lastensuojeluasiakkuus elämäntarinan valossa. Espoon-Vantaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Teoksessa s. 224 Boddy, C. & Valtonen, A. (toim.) Ryhmäkeskustelut - Millainen metodi? Jyväskylä: Gummerrus.

Viinikka, K. 2007. ”Arjen elämyksiä” Elämysten kautta voimavaroja vaikeassa elämäntilanteessa olevien nuorten arkeen. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerrus.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Helsinki: Tammi.

Vilkko-Riihelä, A. 2003. Psyhyke. Porvoo: Werner-Söderström Oy.

Lastensuojelun käsikirja, 2012. Jälkihuolto. Viitattu 14.11.2012
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/#>

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012. Liikunta: Lasten ja nuorten liikunta. Viitattu 13.11.2012.
http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/kansalaistoiminta/lapset_ja_nuoret/?lang=fi

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet, 2005. Viitattu 8.10.2012.
http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf

Sosiaali- ja terveystalvet, 2011. Sijaishuolto: Karhukallion lastenkoti. Viitattu 11.6.2012.
http://www.espoo.fi/fi/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Perhe_ja_sosiaalipalvelut/Lapsiperheid_en_palvelut/Lastensuojelu/Sijaishuolto

Sosiaalipalvelut ja muut tukitoimet, 9.2.1990 Finlex. Lastensuojeluasetus: 139/1990 13§. Luettu 25.10.2012

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1983/19830683>.

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä, 2008. Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Viitattu 16.10.2012.
http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=14

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Espoon sosiaali- ja terveystoimen esikunta/Kehittämisyksikkö myöntää tutkimusluvan 12.7.2012 saapuneen tutkimuslupahakemuksen ja alla olevien ehtojen mukaisesti.

Hakija/Yhdyshenkilö: Tiina Lehtonen

Aihe: ”Askel kohti itsenäistä elämää”

Sijaishuollossa asuvien nuorten itsenäistymisen tukeminen

Edellytyksenä on, että tutkimuksen suorittaja/t ei/vät käytä saamiaan tietoja asiakkaan/potilaan tai hänen läheistensä vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Edellytämme, että tutkija/yhdyshenkilö lähettää sosiaali- ja terveystoimen kehittämisyksikön sähköpostiosoitteeseen sotet_tutkimusluvut@espoo.fi lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 30.7.2012

Eeva Honkanummi
va. kehittämispäällikkö

Liite 2 Kysely - Itsenäistyvän nuoren tukeminen

Olemme tekemässä opinnäytetyötä, jonka aiheena on 15-17-vuotiaiden itsenäistyvien nuorten elämänhallinnan tukeminen. Tarkoituksenamme on järjestää kolmeosainen ”kurssi”, jossa tutustumme arkipäivän asioiden hoitamisen lisäksi myös vapaa-ajan mahdollisuuksiin. Kurssi on tarkoitettu järjestää elo-syyskuun aikana. Osa tehtävistä tehdään ryhmässä ja osa itsenäisesti.

Alustavasti olemme suunnitelleet, että kurssin alussa kävisimme henkilökohtaisesti jokaisen kanssa läpi oman CV:n tekeminen/työnhaku, kuinka maksan laskuja/haen asuntoa/haen opiskelupaikkaa, miten Kelan sivut toimivat ja mistä löytää itselle sopivia harrastuksia, jne.

Seuraavaksi kävisimme tutustumassa Fressin liikuntakeskuksen kuntosalin, jossa esittelemme salilaitteita ja jokainen voi omaa tahtiaan kuntoilla ja tutustua salin tarjontaan.

Kurssin loppuhuipennukseksi lähdemme Nuuksioon viettämään mukavaa päivää uiden, kalastaen, makkaraa paistaen ja yhdessä oleskellen. Järjestämme pienen leikkimielisen kilpailun jossa on mahdollisuus voittaa huikeaa palkinto!

Toivoisimme teiltä vastauksia/toiveita/ajatuksia mikä juuri sinusta on tärkeää oman itsenäistymisesi kannalta, mistä haluaisit tietää lisää tai ehdotuksia kurssin ohjelmaan. Vastaukset kerätään tiistaina 12.6 ja niiden pohjalta suunnittelemme lopullisen kurssiohjelman.

Kiitos vastauksistanne!

t.Tiina & Tilda

Haluaisin tietää lisää: (esim. CV, asunnon haku jne.)

Ehdotuksia kurssin ohjelmistoon:

Käymme alussa läpi tärkeitä itsenäistymiseen liittyviä asioita. Haluaisitko käydä näitä asioita läpi mieluiten ryhmässä/pareittain/aikuisen kanssa kahden/kaiikki käy?

Muita ajatuksia:

Hei arvoisa huoltaja!**1/2**

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Otaniemen Laureasta ja aiomme tehdä toiminnallisen ja itsenäisyyttä tukevan opinnäytetyön Karhukallion 15–17-vuotiaille nuorille. Olemme molemmat työskennelleet Karhukalliossa sijaisina jo muutamia vuosia. Tarkoituksenamme on tukea nuoria ennen sijaishuollosta pois muuttamista ja käydä läpi yhdessä nuorten kanssa heille tärkeitä itsenäistymiseen liittyviä asioita. Toiminnan toteutuksen on tarkoitus tapahtua heinä-elokuussa 2012.

Aloitamme toimintamme käymällä henkilökohtaisesti jokaisen nuoren kanssa läpi oman CV:n tekemisen ja työn hakemista. Selvitämme samalla myös mm. kuinka maksetaan laskuja, haetaan asuntoa tai opiskelupaikkaa. Aiomme käydä tutustumassa yhdestä kolmeen nuorten toivomaan työpaikkaan yhdessä nuorten kanssa. Tarkoituksena tutustumisille on selvittää työnantajilta mitä nuorelta työnhakijalta odotetaan ja nuoret pääsevät myös itse kysymään työelämään liittyviä. Lisäksi käymme yhdessä tutustumassa Fressi -liikuntakeskuksen kuntosaliin, jossa esittelemme salilaitteita ja jokainen voi omaa tahtiaan kuntoilla ja tutustua salin tarjontaan. Toiminnan loppuhuipennukseksi lähdemme Nuuksiin viettämään mukavaa päivää uiden, kalastaen, makkaraa paistaen ja yhdessä oleskellen. Järjestämme retkipäivän aikana kevyttä ryhmämuotoista toimintaa, jossa nuoret pääsevät harjoittamaan ryhmässä toimimisen taitoja. Lisäksi pidämme samassa palautetuokion ja pyydämme nuoria täyttämään arviointilomakkeen kaikesta järjestämästämme toiminnasta.

Yleisenä koko toimintaa koskevana tavoitteenamme on nuorten itsetunnon ja identiteetin vahvistaminen. Tavoitteenamme on aktivoita nuorta innostumaan itsenäisestä tekemisestä ja kokeilemisestä sekä ohjata heitä kohti työelämää ja aikuisuutta.

Mukavaa kesää toivottaen,

Tiina Lehtonen & Tilda Saarinen

SUOSTUMUSLOMAKE

2/2

Olemme hakeneet tutkimusluvan Espoon sosiaali- ja terveystoimesta. Nuorten kanssa tehdään ainoastaan suullinen sopimus osallistumisesta ja kohderyhmän jo entuudestaan tuntien, kannustamme kaikkia nuoria osallistumaan jokaiseen järjestettävään osaan, mutta nuoret saavat itse päättää osallistumisestaan eri osioihin. Pyydämme jokaisen osallistuvan nuoren huoltajalta/edunvalvojalta lupaa osallistua toimintaamme. Emme käytä nimiä tai muita henkilökohtaisia tietoja toiminnassamme. Tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä voi laittaa sähköpostia osoitteeseen: tiina.lehtonen@laurea.fi.

Lapsen nimi: _____

Syntymäaika: _____ - _____

Annan lapselleni luvan osallistua tutkimukseen

En anna lapselleni lupaa osallistua tutkimukseen

_____/_____**2012**

Espoossa

Allekirjoitus ja nimenselvennys

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvomaailman muodostaja
- periaatteiden pohtija
- oikean ja väärän tunnistaja
- päätösten tekijä
- pettymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja sehoittaja
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkoston vaalija

SUHTEIDEN HOITAJA

- tunteiden tunnistaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohdututtaja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuniensa tietäjä
- itseensä luottaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

- oman itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- heikkouksien tunnistaja/kehittäjä
- itsensä suojelija
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnistaja

RAJOJEN ASETTAJA

ARKIPÄIVÄN
PYÖRITTÄJÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnittelijä
- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja

”ASKEL KOHTI ITSENÄISTÄ ELÄMÄÄ”**Karhukallion entisten ja jo itsenäistyneiden nuorten haastattelu****HAASTATTELURUNKO**

1. Kuinka vanha olet?
2. Sijaishuollossa asuessasi, tunsitko tarvitsevasi tukea itsenäistymiseen liittyvissä asioissa?
3. Minkälaisissa asioissa koit tarvitsevasi apua? (esim. pankkiasioden hoito, asumiseen liittyvät asiat, erilaisten toimistojen kanssa asioiminen esim. Kela, opiskeluun liittyvät asiat)
4. Miltä sijaishuollosta omilleen muuttaminen sinusta tuntui?
5. Mitä ajatuksia nämä väittämät tuovat mieleesi?
 - a) Sijaishuollossa olevilta nuorilta odotetaan paljon enemmän itsenäisyyttä 18-vuotiaana kuin kotoaan pois muuttavilta lapsilta. Moni omilleen siirtynyt nuori kokee olevansa yksinäinen.
 - b) Jälkihuollosta pitäisi puhua lapsen kanssa hänen ikäänsä ja tilanteeseensa soveltuvalla tavalla koko hänen sijoituksensa ajan. Itsenäistyvälle nuorelle täytyy selvittää mitkä ovat hänen oikeutensa ja milloin hän on sijaishuollon, milloin jälkihuollon asiakas. Jälkihuollonmäärittely tulisi tehdä nuorelle ymmärrettävällä kielellä – ja selvittää, että se on muutakin kuin vain taloudellista tukea.
6. Saitko tarpeeksi apua sijaishuollon ohjaajilta tai olisitko toivonut enemmän apua?
7. Järjestämme tällä hetkellä itsenäistymistä tukevaa toimintaa Karhukallion 15-17-vuotiaille nuorille. Kuinka tarpeellista tämänkaltainen toiminta Sinusta on heille?
8. Minkälaista tietoa sait jälkihuollosta sijaishuollossa asuessasi?
9. Olisitko toivonut enemmän tietoa jälkihuollosta ennen siirtymistä jälkihuollon piiriin?
10. Entä millä tavoin jälkihuolto osallistui siirtymiseesi sijaishuollosta jälkihuollon piiriin?
11. Olemme menossa haastattelemaan myös jälkihuollon työntekijöitä sijaishuollosta muuttavan itsenäistyvän nuoren tuen tarpeesta. Mitä haluaisit kysyä jälkihuollolta?

Kiitos haastattelusta! 😊

Liite 6 Jälkihuollon työntekijöiden haastattelukysymykset

Jälkihuollon työntekijän haastattelu

Minkälaisia tavoitteita jälkihuollolla on itsenäistyvän nuoren kanssa? Minkälaisissa asioissa nuorta tuetaan ja miten?

Kuinka hyvin sinun mielestäsi jälkihuolto toteutuu suhteessa tavoitteisiin?

Missä vaiheessa sijoitusta jälkihuolto tulee mukaan ja alkaa toimia yhdessä nuoren kanssa viimeistään?

Jälkihuollon eteneminen nuoren kanssa 21-ikävuoteen asti? (aloitus, toiminta, päättäminen)

Kuinka moni nuori kieltäytyy jälkihuollosta ja miten sellaisessa tilanteessa toimitaan?

Osaavatko nuoret hakea itse apua jälkihuollosta tarvittaessa?

Kuinka hyvät eväät itsenäiseen elämään nuorilla on mielestäsi sijaishuollosta lähtiessään?

Järjestämme tällä hetkellä Karhukallion 15-17-vuotiaille nuorille itsenäistymistä tukevaa toimintaa. Olisiko mielestäsi itsenäistävälle toiminnalle tarvetta jo sijoituksen aikana?

Tutkimukseen osallistuvat nuoret ovat olleen hyvin kiinnostuneita siitä, koska jälkihuolto tulee mukaan kuvioon ja miten jälkihuolto näkyy heidän elämässään sijoituksen päättymisen jälkeen.

Kuinka jälkihuolto esittyy nuorille?

Nuoret ovat kiinnostuneita tietämään oikeuksistaan rahalliseen tukeen.

- Kuinka paljon rahallista tukea nuoret saavat jälkihuollon pariin siirtymisen jälkeen kuukaudessa?

- Vaikuttaako esim. perintö tuen määrään?

- Miten jälkihuollon toimintaa tulisi mielestäsi kehittää?

Liite 7 Toiminnanarviointilomake nuorille

Toiminnan arviointilomake nuorille.

Ympyröi YKSI TAI USEAMPI parhaiten kuvaava vastaus!

1. Toiminnan toteutukseen kuului henkilökohtaisen tapaamiset, vierailut (kuntosali, ryhmäliikuntatunnit, työpaikkatutustumiset, asuntonäyttö).

Minkä arvosanan antaisit toiminnalle kokonaisuutena? (4-10)

2. Toiminta oli mielestäni: (ympyröi yksi tai useampi)

KIVAA TARPEELLISTA TYLSÄÄ IHAN OK MIELENKIINTOISTA

VAATIVAA VAIKEAA LEPPOISAA HAUSKAA

TARPEETONTA

3. Minkälaista toimintaa olisit toivonut lisää?

4. Minkä arvosanan antaisit ohjaajille (Tiina & Tilda) ohjaamistaidoista?

(asteikolla 4-10)

5. Tiedotimme vierailuista yms. ohjaajille sekä osalle nuorista kasvatusten hyvissä ajoin. Tiedotus vierailuista ja aikataulutus oli mielestäni:

SELKEÄÄ SEKAVAA KIIREELLISTÄ
 LIIAN VÄHÄISTÄ LIIAN PALJON SOPIVAA
 EPÄSELVÄÄ ONNISTUNUTTA

6. Miten tiedotusta ja aikataulutusta olisi voinut parantaa?

OMAT KALENTERIT ILMOITUSTAULU / JULISTE AIKATAULUISTA
 SÄHKÖPOSTI / KIRJE JOKU MUU, MIKÄ? _____

7. Mitä mieltä olet, kuinka tarpeellista itsenäistymistä tukeva toiminta on sijaishuollossa asuville nuorille ylipäänsä?

ERITTÄIN TARPEELLISTA TARPEELLISTA
 JONKIN VERRAN TARPEELLISTA TARPEETONTA
 HENKILÖKOHTAISEN TARPEEN MUKAAN

8. Kuinka tarpeellista toiminta oli sinulle?

TARPEELLISTA TURHAA KANNATTAVAA
 IHAN OK SIEDETTÄVÄÄ FIKSUA
 HYÖDYLLISTÄ KERTAUSTA TARPEETONTA

9. Ruusuja ja risuja?

KIITOS PALAUTTEESTASI!! ☺

T: Tiina ja Tilda